

KASVATUS

Kasvatusteadusline Õpetajate Keskliidu ajakiri. Ilmub kaks korda kuus. Häälekandja

2. aastakäik.

JAANUAR 1920.

2. Vihk.

TOIMETUS:

J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Pliiskar, K. Ounapuu,
Hans Roos (peatoimetaja)

SISU:

1. Kaks teed. Otto Joh. Kiesel.
2. Ilutunde eluline väärtus ja arenemine. A. Kuks.
3. Noorsoo liikumine — päevaküsimus. K. Õ.
4. Koolioludest Nõukogude Venemaal. V. C.
5. Kategooriline paratamatus. Kr. Raud.
6. Laste jalanõud. K. Pedusaar.
7. Kirjandusest:
 - 1) Joh. Aavik, õigekeelsuslik grammatika, I anne. H. T.
 - 2) Th. Ussisoo, Projektsioonjoonestamine. A. Kivi.
8. Kroonika:
 - 1) Õpetajate päev '29. ja 30. detsembril.
 - 2) Teine Ülemaaline Öppiva Noorsoo Kongress.
 - 3) Tallinna Õpetajate Seltsi peakoosolek.
 - 4) Karskusepäeva koolides. V. Ernits, 4
9. Kõigile Eesti õpetajaile. „Kasvatuse“ töim.
10. Kõigile õpetajate organisatsioonidele. E. Õ. Liidu juh.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

2. aastakäik.

Jaanuar 1920.

2. vihk.

Kaks teed.

Kannatuse tee on olnud Eesti õpetaja elu: ajalugu tunnistab küll, et ta on rahva valgustaja, kuid õpetaja seltskondline väärtus on olnud madalamal, kui seda tema teenused õigustasid. „Koolmeister“, siis „kooliõpetaja“ ja nüüd õpetaja on vaikselt eemal seisnud intensiivsest seltskondlisest tööst, ta ei ole olnud kollektiivne jõud: on olnud ainult üksikud, energilised tegelased ühel või teisel alal.

Senni ei ole õpetaja ennast palju tähele pannud: ta on suure hulga tööd vahel teinud, kuid mitte enese korporatsiooni huvides. Õpetaja on olnud kehvastik, keda iga võim oma huvide ja plaanide kohaselt kasutas, kui selleks soodsad tingimised ei puudunud: ja millal õieti puudusid need tingimised ülemusel. Koolipapade ja koolmeistrite selg oli ikka küürus ja neil ei tohtinud oma vaateid olla, oma tahtmist, oma poliitikat. Ka kooliõpetajad olid lödvad. Kui tihti nähti neid ülemuse juure jooksvat, et ühte või teist näpunäidet saada, või ametivenna peale pöidlaga üle öla näidata. Kui tihti kuulatasid nad pikikõrvul, et ülemuse tahtmisele või käskudele ette jõuda ja heakskiitmist teenida. Koolmeistrist õpetajani — see on kurb ajajärk, kannatuse tee, mida ainult üksikud heledamad tähekesed valgustavad, ja kust nii palju halbu mälestusi hinge sadenenud.

Eesti õpetajal ei ole olnud ilmet, ta ei olnud eristunud iseteadvaks rühmaks, kellel oma suured ülesanded, oma poliitika ja võitlusabinõud. Õpetajaskonnal ei ole ka veel ilmet, mida hoida tuleks aerdena, kus iga väiksem täpp kõikidele silma

paistab. Ei ole küllalt selgunud siht, mille poole peavad suunduma õpetajad täie jõuga, millest ei pea keelduma ilma tõsi-sema vastupanekuta.

Eesti õpetajaskond on liikuma hakanud. Rõõmustavalt kiiresti koondub enamus seltside ja ühingute ümber; on loodud ülemaaline liit, mis kajastab meie õpetajate huvisid ja püüdeid. Kuid kõigest sellest on püsivaks väärtuseks vähe, liig vähe. Nii kaua, kui selgunud ei ole meie ülesanded, kui meie ainult seltsi liikmed oleme, ei ole õpetajaskond veel jõud, kultuuriline tegur rahva elus. On suur eksitus kui endid ainult sellepärast suuresti hindame, et inimesi vaimliselt taltsutame: iseenesest aga ei ole sarnane töö muud midagi, kui teatud mõttes käsitöö, mille oskamine veel ülistamiseks põhjust ei või anda. Sellepärast ei tekita sarnane tegevus ka rahuldustunnet.

Eesti õpetajaskonnal puudub veel kultuuriline püsiv iseteadvus, mille aluseks sügav ja mõjuv vaimline tusedus ja kindel tahtejõuline organisatsioon.

Lehitsedes arvustikku, mis õpetajate teenistuse kestust peegeldab, paistab silma, et noorte (1—5 aastani teénivate) õpetajate arv üle 50% välja teeb, kuna vanemaid õpetajaid on õige vähe. Seda ei tule mitte surevuse arvesse panna.

Ajalehtedest leiame tihtilugu teateid, et see või teine tuntud õpetaja koolipõllult lahkub. Kui palju aga lahkus enamalt õpetajaid ametist, keda töö ja õhkond ei rahuldanud. Siin ei olnud põhjuseks igakord mitte aineiline küsimus, vaid just õpetaja seltskondline väärtus, mis ennast vahel kibedalt tunda andis. Mitmed on õpetajaks senni — kunni. Paistab, nagu ajaks mitmeid kooli mürgine õhk mujale teenima, nagu ei pakuks kool ja õpetajaskond küllalt tööd energilisele isikule.

On keegi arst või inseneer, valla sekretär ehk kiriku võõrmünder, siis on tal seltskondline kaal: õpetaja peale aga vaadatakse kui moraali laihtunud embleemi peale, kes peab olema tingimata tõsine, tingimata karsklane ja tingimata kuiv. Siia juure tuleb veel lisada, et õpetaja ka erapooletu peab olema. Pealinna õpetajate selts korraldas ankeedi. Muude küsimuste seas nõuti ka teateid poliitilise erakonda kuuluvuse üle. Andmed olid üllatavad: mõned üksikud olid vastanud sellele küsimusele, kuna suurem hulk kas kriitpsu oli tõmmanud või kirjutanud „erapooletu“.

Kui suur kogu erapooletuid!

Keegi vist ei tõenda, et poliitilises erakonnas inimese tõsine ilme avaldub, seda enam, et meil suur hulk erakondi, mis põhimõtteliselt üksteisest vähe erinevad. Kuid meie teame siiski, et igalpool ja ka meil noores Eesti riigis tegelikult mitte üksikud heatahtlised inimesed ei valitse, vaid poliitilised rühmad. Vähe-malt ei saa inimene praegusel ajal ennast maksma panna väljaspool erakonda. Seda tuleb faktina võtta ja sellest järeldusi teha. Ja nüüd, kus kogu riigi saatust otsustatakse, ütleb õpetaja, maa kultuurilisem kiht, et ta on erapooletu. Emb kumb: kas kartus enese tõsist nägu näidata, või tõepoolest täieline „erapooletus“.

Kas on millestki tingitud, et õpetaja erapooletu peab olema? Kas peab õpetaja olema erapooletu moraali apostel, kes kõrgemal kõigist erakondadest, tegelikult aga iga tuule järele purjesid seab. Tõsi on, et kooli sisemine elu väljaspool poliitikat seisku, kuid õpetaja ei ole mitte ainult aabitsanui, — ta on ka inimene ja riigikodanik.

Ei ole mitte kerge mineviku kummitustest lahti saada ja uut teed raivata. Kuid avaldub ikka see isik, kes tunneb enese sisemist kindlust ja tusedust. Nii ka organisatsioonides. Nagu iga tahtejõulise isiku juures kindel iseloom ja ilme välja paistab, nii peab ka kogu õpetajaskond enese korporatsiooni ilmet näitama ja kui seda veel ei ole, siis kogu jõuga sinna poole suunduma, et seda teha.

Et tõsta enese sisemist väärtust, mis õpetajaid kindlamini ühendab, selleks on õpetajaskonnal kaks teed tarvitada: sisemine kutsehuviline organiseerimine ja Eesti kooli loomine.

Õpetajaskonna organiseerimine on alles alanud. Et suuremat huvi äratada organisatsioonide vastu, selleks peab peale platoonilise meeletuletuse: iga õpetaja olgu ametühingu liige, — veel midagi muud tegema. Kõige pealt peaksid õpetajate seltsid asuma õpetajate majanduslise ja vaimlise olukorra uurimisele. Õpetajate elujärje vaatlemine pakuks palju huvitavat materjaali. Meie ei tea missugustes tingimustes elab suurem osa õpetajaid, ei tea tema huviseid, ei tunne tema ümbruskonda. Selle tagajärjel ei ole ka võimalik sisemist organiseerimistööd teha. Nii sama on ka tundmata praeguse Eesti õpetaja vaimline tasapind: suure ilma- ja vabastussõja ajal on palju muutunud need kultuurilised tin-

gimused, milles elas ja töötas õpetaja. Õpetaja vaimlise tasapinna kõrgus peegeldub peagi aga meie uues Eesti koolis.

Professionaalse liikumise aluseks on ikka olnud majanduslised küsimused, mis iseenesest ka arusaadav. Kuid õpetajakond peab leidma ka ideaale, mille poole ta visalt, alaliselt ja vääramatult sammub. Õpetaja-kehvastiku huvid ei leia nii pea täielist rahuldamist praeguse sotsiaalse korra juures. Kuid paremuse poole peame siiski püüdma. Et õpetajatel tugev sisemine distsipliin puudub, selle arvesse tuleb panna kõik need katsed, mis tema kallal toime on pandud. Ja kes ütleb, et tulevik veel palju kannatusi ei too?

Idamaal on vanasõna: kui sa tahad midagi õige hästi teha, siis küsi nõu naiselt ja tee tema soovitusel vastupidi. Niisugune idamaa rahvatarkus on ka meil põhjamaal tihti peale kordunud. Ei ole vaja siin neid juhtumusi üles lugeda. Selleks, et tulevikus see ei korduks, on vaja aegsasti tööle asuda.

On juba nii, et paljud õpetajate seltside liikmed ootavad, et neile selts peaks midagi andma, selle vastu, et eneselt küsida, mis annab mina ise seltsile? Siin tuleb kõikidel selgusele jõuda. Siis võime kord ennast ilmeka kultuurilise tegurina tunda.

Peale sisemise organiseerimistöö lõpule viimise on veel suur täoala Eesti kooli loomisel. Meil on suur hulk just nooremaid õpetajaid, keda majanduslised huvid vähe harrastavad. Nende jõudu peab eeskätt kasutama sellel alal, mis neid huvitab.

Meil on oma kool, kuid Eesti kooli ei ole veel. Keegi ei ole siin süüdlane, sest et üleöö ei saa seda heaks teha, mis aastasadajad on halvanud. Vaevalt oleme emakäelse kooli saanud, kuid mitte see ei ole enam meie ideaal.

On olemas ringkond õpetajaid, kes ootavad, et kõik kooli korraldustöö haridusministeerium peab tegema. Loetakse terve tosin häid ja halbu projekte ette ja öeldakse: see on meie ministeeriumi lähem tegevuskava! Nii lihtne ei ole aga asi mitte. Ei usu, et Eesti õpetaja emale tahab ja võib jääda kooli loomise tööst. Sest kõige muuga võib ministeerium valmis saada, kuid rahvuslise kooli loomine käib temal üle jõu. Raskus ei seisa siin mitte ühe või teise projekti kokkuseadmises, vaid kooli ümber loomises. Meil tuleb hoopis uued vaatepiirid avada, mis vastavad meie rahvale ja tema tarvidustele. Kooli alus peab uus loodama, nagu ta demokraatlikele riigile vastab.

Siin ei ole võimalik tihti peale vanu radu tallata, mis mitmele küll kerge näib olevat, kuid mis ammu iganenud.

Kes peab siis koolipõllul väärtusi ümber hindama? Kas ainult ministeerium, mõni vanem pedagog, või õpetajad täies koosseisus? Ja kui palju vana rämpsü meil ei ole! Vene kooli halvad bürokraatlikud traditsioonid on meid läbi ja läbi mürgitanud. Raske on paljudel vahet teha hea ja halva vahel kooli korraldustöös. Niisama puudub julgus korruga kõike muuta: igalpool kuuleme, et kooli korraldust peab ettevõtlikult tegema. Kas ei ole isegi kuulda juba ühtluskooli kohta, et sarnane kool lubatav oleks teiste kõrval. Ta ei pidavat küllalt vastama pedagoogilistele ja muudele printsiipidele!

Kooli korraldustöö on õpetajate töö. Siin peavad õpetajate organisatsioonid energiliselt tööle hakkama ja peastma seda, mis veel peasta on. Kui vanad traditsioonid veel mõni aeg edasi kestavad, siis on raske uut, värsket õhku Eesti kooli tuua.

Sisemine organiseerimine ja Eesti kooli korraldus, need on kaks lähemat ülesannet meie õpetajate organisatsioonidel. Sisemine jõupingutus kasvatab iseteadvust, loob õpetajatele ilme, nad tunnevad, et neil on suur kultuuriline väärtus, mida nii kerge ei ole vääratada.

Siin ei tarvitse üksikasjaliselt kõike üleslugeda, mis veel tarvis teha. Iga üksik organisatsioon ja kogu liit leiavad, mis-sugused ülesanded just nende huvidele kõige rohkem vastavad. Tarvilik aga on, et tööd tehtaks, — meie endi korporatsiooni ja Eesti kooli huvides.

Otto Joh. Kiesel.

Ilutunde eluline väärtus ja arenemine.

Mis on ilutunde? Kui suur on ta eluline väärtus? Kuidas saavutada esteetilist kasvatust? Need on küsimused, mis mind praegu huvitavad.

Süvenedes mõttega esteetilistesse läbielamistesse, leiame neli iseloomulist joont, mis selgesti eraldavad esteetilisi läbielamisi teistest.

Siia kuuluvad: 1) meeldiv toon, lõbutunne, mis alati ilutundega ühenduses on, 2) juba Plato ja Aristoteelse ajast saadik tähele pandud esteetilise emotsiooni formaalne iseloom, s. o., et ta tekib ainult mõnede vormide, — joonte, värvide, häälte — kokkukõlal, 3) esteetiliste läbielamiste vastuvõtmine ehk tajumine tundes-vaatluslikult, tundemärk, mille kohta Folkelt ütleb: seal, kus pole vaatlust, pole ka esteetilisi läbielamisi, vaatlus on kunsti ja esteetika alfa ja omega (algus ja ots) ja 4) see olukord, et esteetilistes vaatlustes vabaneme tegeliku elu ahelatest, tõuseme kõrgemale isiklikkudest

huvidest, elame üleüldiste aadete riigis. Viimast tundemärki rõhutab iseäranis mõtteteadlane Guillot, kes nõnda ütleb: „Iludustunne ei ole midagi muud, kui solidaarsuse ja ühistunde kõrgem vorm, ta on ühisuse aimamine individuaalses elus.“

Kõike seda kokkuvõttes võiksime esteetilist emotsiooni nii defineerida: esteetiline tundmus on lõbutundeline hinge olek, tekkiv mõnel joontel, värvide ja häälte kokkukõlal, kui meie „mina“, vabanedes isiklistest mureddest, andub vaaatlusele, saades vastuvõtlikuks kõrgematele aadetele ja õrnatundeliseks teiste inimeste vastu.

Edasi tekib küsimus: on see emotsioon algupärane, ehk tuletatud? oli ta omane ka kõige kaugematele esiinimestele, ehk on ta tekkinud ajajooksul? niisama, on ta omane lastele sündimisest saadik või ilmub ainult aastate jooksul?

Oli aeg, millal teadusmehed selle poolt olid, et esteetilist emotsiooni algupäraseks pidada, omaseks inimesele ka kõige madalamal arenemisastmel niisama kui näit. enesekaitse tunnet. Kuid nüüd loeb geneetiline psühholoogia esteetilise emotsiooni kahtlemata teise järgu nähtuseks, mis tekkinud ainult pärast tulist võitlust enese olemasolu eest, kui inimene tundis ju enese kaitstud ja rahuldatus olevat, kui ilmus jõu rohus, isegi küllus. „Esteetilise emotsiooni allikas, ütleb Ribot, on elu külluses, tegevuses, mida toreduseks võib nimetada.“ Kõik uurijad toonitavad ühel häälel isikliku julgeoleku tarvet selleks, et esteetiline emotsioon ilmuks: kõige väiksemgi ärevus isikliku õnne pärast takistab juba esteetilist vaatlust. Sellest järgneb, et inimesesoo ajaloo esimeses perioodis, kui kestis vihane võitlus olemasolu eest, ei olnud mahti laialistele esteetilistele läbielamistele, nad ilmuvad sedavõrd, kui kahanevad ainelised mured. Sedasama tõestavad ka nüüdse aja nähtused. Seltskonna vähem-kindlustatud alamkiht, kelle mõtted ja püüded on sihitud peasjalikult toidu ja riiete muretsemise peale, avaldab üleüldse vähe kalduvust esteetilistele läbielamistele.

Mis nüüd puutub ajasse, millal tekkivad esteetilised tundmused lastel, siis tuleb kõige pealt tähendada, et siin on võimata nii kindlat vastust anda, kui algupärase tunnete ja võimete kohta. Siin oleneb kõik individuaalseist lapse omadustest ja seltskonnast, kus laps üles kasvab. Kõige varemalt võib esteetiline emotsioon tekkida teise eluaasta lõpul, kui laps hakkab laulust lõbu tundma, kui ta palub laulda ja katsub ise ka laulda, s. o. andub laulule, häälte kõlale või kui ta pliiatsiga paberit määrides ootamatult leiab, et ta joonistus kujutab suitsu, taldrikut jne. — andub vaatlemisele.

Käsitades esteetilise kasvatusprobleemi, tuleb puudutada esteetiliste läbielamiste klassifitseerimist nende keerulikkuse järele.

Võtame ilusa akkordi, tundmatu laulukese ja näit. laulu, mida meile ema lapsepõlves laulis. Seda, teist ja kolmandat kuulame muidugi hea meelega, nad kõik meelitavad meid vaatlusele, päevamurede unustusele, kuid läbielamine ei ole kolmel mainitud juhtumisel kaugeltki ühesugune. Võtame veel kolm juhtumist: mulje ilusast värvide kokkukõlast, näit. vikerkaaris, pildist, mida meie esimest korda näeme ja mille aine meile tundmata, ja pildist, mida meie sagedasti oleme vaadelnud, millega on meil seotud mälestused. Selge on ju, et kuigi neis kolmes juhtumises emotsioon on sarnane, siis kaugeltki mitte samane.

Milles on siin vahe? Selles, nähtavasti, et esimesel juhtumisel, kui meie lõbu tundsimine ilusast akkordist ehk vikerkaari vaatlusest, meil oli ainult tundeline lõbumaitsemine vastava meelegaani täielise äritamise tagajärjel; teisel juhtumisel, kui esteetilise maitsemise aineks oli

tundmatu lauluke ehk pilt, asub tundelisele lõbule veel midagi juure, nimelt meeldivate suhete leidmine selles materjaalis, mis meelte läbi saadud, iseäranis meeldivate osade kombineerimine kindlaks üksuseks. Kolmandal juhtumisel, kui kuulame tuttavat laulu ehk vaatleme tuttavat, aine poolest meile hästi arusaadavat pilti, on meil veel keerulisem esteetiline emotsioon, siin asub eelmise juure veel lõbu äratatud assotsiatsioonidest ja mõtekujutustest. Prof. Sully terminoloogiat tarvitanes võiks need kolm esteetilise läbielamise astet nimetada: esimese tundeliseks, teise presentatiivseks ja kolmanda representatiivseks.

Siin võiks tähelepanu juhtida ka selle nähtuse peale, mida Dressoir alla kriipsutab, et nimelt igas, ka kõige keerulisemas, esteetilisest läbielamises meie sammume läbi kõigi mainitud astmete. Ta tõendab, et esialgu tekib ainult üldine mulje meeldiva ehk mitte-meeldiva iseloomuga, mille juures keerulised meelestused, aimamised ei avalda veel mõju mulje peale. Selles esimeses muljes meeldivad peamiselt asjalikult meelte läbi vastuvõetud asjade omadused; teatavat osa selle juures mängivad ka vaatleja isiku orgaanilised märkamised. Pärast seda juba, Dressoiri arvates, juhitakse tähelepanu sisu peale. Siin etendab mõjuvat osa see olukord, kas on kerge või raske sisu omandada ja kas sisu küllalt hästi väljendab tähelepanu-nõudvat aadet. Ja alles siis asuvad juure individuaalsest elust ja tegevusest omandatud assotsiatsioonid.

Kui nüüd küsida, mis võiks ja peaks olema esteetilise kasvatuse sihiks, siis järgneb sellest, mis eelpool on öeldud, iseenesest vastus: äratada esteetilist tarvet selles, kelles ta veel magab ja arendada võimet keerulisematele esteetilistele läbielamistele neis, kelles esteetiline tarve on juba ärganud; erkus ja maitse — need on lõppsihid.

* Loomulik oleks olnud nüüd võtta arutusele küsimus, mille abil on võimalik seda saavutada, kuid ma tahan esiteks veel arutusele võtta küsimuse, kas on ka tarvis esteetilise kasvatuse eest muretseda, kui suur on esteetiliste emotsioonide eluline väärtus üleüldse ja siis juba asuda abinõude küsimusele.

Nõnda siis, kui suur väärtus võib olla esteetilistel läbielamistel inimese üleüldises varakambris?

Seks tuletame meele esteetilise tundmuse kindlaks määramist kirjutuse algul, millest paistab juba iseenesest esteetiliste läbielamiste eluline väärtus.

Nii siis, esteetiline emotsioon on lõbutundeline hingeolek, tundmus, mis alati puhast lõbu pakub. Meie elus, täis muret, kurbust, meelepaha, pettumust, pisaraid, peaks vist küll kõrgelt hinnatama kõike, mis võib meile pakkuda puhast, tervet lõbu, anda mõnedki minutid puhast rõõmu.

Teiseks tuleb otsida esteetilise emotsiooni väärtust selles, et meie esteetilistes vaatlustes mõneks ajaks, Folkelti sõnadega öeldud, vabameele meile armsast, aga tüütavast „minast“, tunne kergendust rõhuvatest igapäevastest tühjustest muredest, mis nähtust ka tingimata tuleb õnneks lugeda.

Kolmandaks seisab ilutunde väärtus, nagu ta antud definitsioonis avaldub, selles, et meie esteetilistes läbielamistes saame väga vastuvõtlikkudeks kõrgematele aadetele ja õrnatundelisteks teiste inimeste vastu, millega tuleb seletada juba vanast ajast tähele pandud sidet iluduse ja headuse vahel, seda asjaolu, et iludustunnet arutihti on nimetatud headuse eelastmeks. Seda tõestab muu seas ka asjaolu, et ikka ja alati inimesed püüdsid kaunistada templid ja teisi avalikke kohti, kus rahva hingesse pidid juurduma kõrgemad aaded; rahva koosolekul oli ikka muusika, laul, tants, et esteetiliste vaatluste teel valmistada

südamed ja meeled kõrgemate, jumalikkude aadete vastuvõtmisele. See on oma viisi hingede harimine järgnevale külvile. Ja mispärast, küsitakse, luulerikas seotud kõne enam mõjub tahtmise peale, rohkem valdab kuulajaid, kui lihtkõne? Seletus võib olla ainult üks: temas olev, vormide ilu valmistab ettekantavate aadete paremale vastuvõtmisele.

Ainult selle tugevama mõjuga kuulajate, nägijate ehk lugejate peale on õigustatud kunstnikkude püüd avaldada omi mõtteid võimalikult ilusamas vormis.

Iseäranis kriipsutab alla kunsti, kui iseäralise ja tugeva keele osa Leo Tolstoi, kes kunsti väärtuse arvab just selles seisvat, et „inimese võime tõttu kunsti abil teiste inimeste tundmustele kaasatunda, talle saab kättesaadavaks tundmusteilmas kõik, mis inimesesugu enne teda oli läbielanud, muutuvad kättesaadavaks oma aja elanikkude tundmused, nii ka tundmused, mis inimesed on läbielanud tuhandet aastat enne ning saab võimalikuks oma tundmuste üleandmine teistele.“

Neljandaks tuleb nimetada veel seda head mõju, mis ilutundmus avaldab meie madalamate läbielamiste peale. On tähele pandud, et kui esteetiline vaatlus saab elu tähtsaks elemendiks, siis meie loomulikud tungid ja kalduvused paranevad ja ülenevad, meie isiku alam, kehaline osa harjub teenima kõrgema, vaimlise sisu avaldusi.

Kõike, mis on öeldud esteetilise tundmuse väärtusest, võib lühidalt kokkuvõttes äratähendada Guillot sõnadega: „esteetilised läbielamised laiendavad individuaalset elu, sunnivad teda kokkuliituma laiem ja universaalse eluga.“

Toonitades esteetiliste läbielamiste tähtsust, tuleb ühtlasi tähendada, et ilutundmuse liig erkus võib kanda ka mitte-soovitavat vilja, sest et isik, kes kõik aeg viib iluduse ja üldinimsuse õhkkonnas, võib kergesti ära kaotada oma isikliku tunde, unustada omad tarvidused ja, peaaegu, võib hakata põlgama tegelikku elu, mis omas mitmekesisuses ei ole kaugeltki mitte ilus, vaid kus meie leiame kõike: ilusat ja inetut, kasulikku ja kahjulikku, suurepäraselt ja vastikut, kus inimeselt nõutakse mehisust sammuda ka jäleduste keskel.

Sellega ehk võiks lõpetada esteetilise emotsiooni väärtuse arutamise ja asuda kasvatusel abinõude küsimusele.

Siin tarvis kõige pealt silmas pidades, et esteetilises kasvatuses ei ole tegemist mitte intellektuaalse, vaid emotsionaalse nähtusega ja hoopis vale on arvamine, et tõstes intellektuaalset tasapinda, varustades kasvandikku eriteadmistega kunsti teooriast ja ajaloost, meie tõstame sellega ka tema esteetilist tasapinda. Ei või midugi midagi öelda selle ehk teise kunsti-teooria ehk ajaloo õppimise vastu. Kasu võib ju olla kahtlemata, kuid ainult intellektuaalne, aga mitte emotsionaalne. Emotsionaalses õhkkonnas on meil tegemist hoopis teiste läbielamistega, mis pärast siin peavad ka terved abinõud olema.

Esteetiliste läbielamiste iseloomuse dikteerib järgmised abinõud:

1) On tarvis juhtida tähelepanu meelte peale, iseäranis kuulmise ja nägemise peale, sest et need meeled on lähemalt seotud emotsioonidega: nüri kuulmine, nägemine ehk kompamine on ülesaatmata takistuseks esteetilise erkuse tõstmisel. Sellepärast tuleb pidades tarvilikuks kõik need abinõud, mis võiksid tõsta meelte erkust, olgu see ratsionaalne hoolitsemine ehk kohased harjutused.

2) Arvesse võttes laialt tähele pandud nähtuse, et emotsionaalses läbielamistes külgehakkavus on iseäranis suur, iseäranis kergesti ühe isiku tunded äratavad teises samu tundeid, on väga soovitatav ajutiseltki kokkupuutuda esteetiliselt hästi arenenud isikutega. Sellega on õigustatud nõudmine, et kunsti ainete õpetajad oleksid ka hingeliselt kunst-

nikud, s. o. iseäranis erksate esteetiliste tunnetega isikud. Tahtmata hakkavad õpetaja esteetilised läbielamised sell korral ka õpilastesse ja nõndaviisi vähehaaval tasandub teerada iseseisvale esteetilisele maitsmisele.

3) On tarvis võimalikult sagedamini viibida iluduse õhkkonnas, s. o. võimalikult sagedamini näha ilusaid pilta, vaadelda looduse ilu, kuulda head muusikat, laulu jne. Tegelikult tarvis hoolitseda, et ruumide, tubade sissesead oleks ilus, rohkem pilta ning kujusid, rohkem lillesid jne., tarvis viibida museumites, piltide näitustel, teatrites, kontsertidel, teha jalutuskäike ilusasse loodusesse. Iluduse õhkkonnas viibimise mõju esteetiliste tundmuste arenemise peale on ammu tähelepanud ja ei tekita mingit kahtlust. Psühholoogiliselt põhjeneb ta sellel hingeelu seadusel, et „iga tundmus, mida sagedamini teda ergutatakse, seda kergemini erkub“, s. o. omandab suurema erkuse.

4) On tarvis isiklik tegevus, kui ainult võimalik, igas kunsti harus—joonistuses, voolimises, laulmises, tantsus jne.

Selle vastu juhtub kuulma kunstnikkude ringkonnas ka vastu-rääkimist, nimelt tähendatakse, et sel teel sünnivad ülearused isegi tõsi-sele kunstile kahjulikud dilletandid, kuna esteetilise arenemise jaoks olla küllalt iluduses viibimisest, esteetilisest maitsmisest, kunstis peaksid aga tegevd olema ainult need, kel loomu poolest on kunstniku anded.

See vaade on aga täiesti ekslik, sest vastuvaidlematu on nähtus, et inimene, kes näit. millalgi pole laulnud, ei või nii armastada laulmist, kui see, kes, kuigi halvasti, aga ise laulab. Kõige paremaks tõestuseks on siin enesesse puutuvad andmed. Igaüks meist on vist küll mõnes kunsti harus tegev olnud. Kui nüüd enesele aruanda, missugust kunsti keegi südamlikumalt, sügavamalt armastab, millele ta, nõnda öelda, lähemal seisab, siis on vastus arvatavasti üks — sellele, milles ta ise tegev on olnud.

See asjaolu räägib küllalt selle poolt, et seks, et kunsti tõesti armastada, esteetiliselt maitses ja erkust omandada, on tarvis enesel iluduse loomisest osa võtta. Kunstnikkudel tarvitseb aga vaevalt dilletantisid karta, sest dilletandid ei suuda ju tõsist talenti ära varjata; ümberpöördukt, nad on ikka kõige tulisemateks kumardajateks.

Kõike seda, mis on öeldud esteetilise kasvatuse, s. o. ilutunde arendamise abinõudest, võib kokkuvõtta neljaks järgmiseks nõudeks:

- 1) Meelte teritamise ratsionaalse hoolitsemise ja kohaste harjutuste abil.
- 2) Kokkupuutumine esteetiliselt hästi arenenud isikutega.
- 3) Alaline viibimine iluduse õhkkonnas.
- 4) Isiklik iluduse loomine, isiklik tegevus, kui võimalik, kõikides kunsti harudes, laulus, muusikas, joonistuses jne.

A. Kuks.

Noorsoo liikumine — päevaküsimus.

Viimase aasta kestes oleme kuulnud — mõni ka näinud —, et õp-piv noorsugu end mitmeti avaldab. Peetakse kongresse, ülemaalisi ja kohalikke, rajatakse suhteid Soome ja Skandinaavia noorsooga vastastikuste külaskäikude ja ühise ajakirja väljaandmise teel, ning antakse välja oma ajakirja — avaldused, mis oma suurema ulatuse tõttu ajakir-janduse kaudu on enam-vähem tuttavad. Vähem tuttavad, ehk ainult kohtadel tuntud, on kõiksugu keskbüroode kaudu tugevamini või lõdve-mini seotud ühingud ja ringid, mida praegu leidub vist igas linnas ja alevis, kus on keskkoole.

Aasta kestés on avaldanud teine rida enam-vähem samalaadilisi nähteid, mida tuleb võtta kui liikumist, millel on oma ajalugu.

See liikumine on juba hästi märgatav ja õpetajale otse mõõdapääsematu — noorsoo liikumine on temale saanud päevaküsimuseks.

Sest ka siis, kui see liikumine ühel ehk teisel teel otse õpetaja tegevusse ei tungi, tema selles mõttes isiklikult puutumata jätab, ka siis ei saa viimane jääda täiesti erapooletuks. Tekib küsimus — ta tuleb vägise. see küsimus, ka neile õpetajale ja vanemaile, kes vabad on eelarvustest — : kas on loomulik ja tarbekohane nähe, see noorsoo liikumine? Kas kongressid on hea ja õige noorsoo eneseavaldus? Kas selles nähtes, tema ühes ehk teises avalduses, ei peitu hädaohtu noorsoole endale?

Nende küsimuste ette asetatud, ollakse sunnitud nende vastu seisukoha võtma ja sellest seisukohast ka tarvilikka järeldusi tegema.

Aga milline seisukoht võtta noorsoo liikumises? Kas eitada (järjeklikult tema vastu võidelda), ükskõikseks jääda (mis ei olegi seisukoht), või tunnistada ja jõudu mõõda toetada, mis ei tähenda veel tingimatut toetamist tema igas avalduses? On õpetaja huvides selle liikumisega ühes minna, või targu ehk isikliku rahu pärast kõrvale jääda?

Meil ei seisa küsimus mitte selles, mis kasulik targu ehk rahu pärast teha — selge, et sellelt seisukohalt kasulik on võimalikult kõrvale jääda —, vaid selles, mida õigeks pidada, mis paratamatu ja mis võimalik on teha.

Senni on noorsoo küsimus noorsoo liikumisena, vähe kõnes olnud, vähemalt seisukoha võtmise ja tema lahendamise suhtes. Eraviisil kuuldu üsikutel õpetajate seisukohtadest ühte ja teist, kuid enamuse seisukohast ei ole midagi teada.

Aga asi on küps selleks.

Noorsugu liigub. Ta avaldub, peab avalduma sisemisel pingutusel, saab avalduda välistel tingimistel ja — teeb seda, nagu mõistab eneseotsustamisel ja mujalt saadud eeskujudel.

Noorsugu künnab uudismaad ja ootab — temale omase entusiasmiga — rikkalikku saaki. Aga pahatihti ikaldab uudismaal: ei tuntud maad, tööriistu ja harimisviise. Kui siis leitakse, et mõni võte oli vildak, asutakse tema vastu eitavale seisukohale, tihti just vastupidisele: see on otsimine, emane sellele, kes ei suuda korruga paremat valida, sest et puudub võime kaugele näha, kogemus ja arenenud otsustusvõime, puudub ka püsivus. Tehakse sellepärast vigu, kulutatakse jõudu, saadakse pettumusi, mis tihti halvavad tegujõudu ja loovutavad positiivsemaistki ettevõtteist, tehes kahtlejaks, pessimistiks.

Meie arvame, et noorsoo liikumine on loomulikult tingitud nähe — isetegevuse avaldus, positiivne oma tarbelt, aateline oma loomult. Sarnasena on ta ammu tuntud Inglismaal (J. St. Mill oli „Avalikkude Vaialuste Seltsi“ asutaja Oxfordis. Debating Club'idel Inglis Great Public School'ides on ka pikem iga). Sellest liikumisest kõneledes tuleb mõista klasside omavalitsust ja erihuvilisi ringe rahvakoolides (Uues Maailmas on rahvakooli õpilaste jaoks oma Social Centres — noorsoo majad — linnades, millest igas on kümned klubid), sama korraldusi keskkoolis (n. n. kõrgemas koolis) ja laiema ulatusega organisatsioonid keskkoolide õpilaste ja üliõpilaste juures.

Et meil noorsoo liikumist rahvakoolis ei olegi ja et ta keskkoolides on saanud peajasjalikult koolidevabeliseks ja koguni ülemaalikuks, et peetakse kongresse, kus tehakse palju sõnu, võetakse vastu resolutsioonid, asutatakse büroosid ja aetakse müid vormilisi asju — sel on omad põhjused, poliitilised ja ühiselülised, pärit minevikust, mille osalt äärmised võõraloomulised avaldused idast olid meie noorsoole ligemaks ees-

kujuks. Aga Eesti noorsugu hakkab vabanema sellest mõjust. Ta otsib endale kohasemat eeskuju põhjast ja läänest ning loob sidemeid selle noorsooga, kellega tal enam ühist on vaimliselt. Olles algul põrandaaluse poliitilist, käremeelset laadi, on ta nüüd erapooletus eneseharimise sihis minemas ja leiab loomulikkudes tingimustes ja lähemas ühenduses põhjamaade noorsooga mõnesuguste kõikumiste järele õige tee. Hakatakse loobuma liikumise miitingulisest laadist, vormile hakatakse sisu otsima — seda tunnistab meeoleolu viimasel noorsoo kongressil — kuigi see nii kergesti ei lähe: noorsugu peab peaaegu üksi oma jõusse lootma.

Siiski on ka sennisel tegevusel positiivseid tagajärgi olnud: on õpitud oma jõudu õieti hindama, on saadud kainemaks otsustes ja ootustes, on kultiveeritud avalikku etteastumist, koosoleku distsipliini. On tegelikult osaltki omandatud mõni voorus, mida senni on püütud kultiveerida ainult teoorias. On saadud mõõdukamaks.

Kõigi senniste puuduste peale vaatamata peame õigeks pidama noorsoo liikumise idee.

Aga see liikumine ise on paratamatu. Kool üksi, heagi kool, ei suuda sennisel kujul kõigi õpilaste huvitsid rahuldada, rääkimata koolist, millest on välja kasvanud meie noorsoo liikumine, rääkimata ka meie praegusest koolist, mis on alles saamas. Olgugi sellel ebanormaalsetest oludest väljakasvanud liikumisel vastavad pahed, keeluga ei saaks teda olematuks teha. Tema pahesid võiks ainult suurendada, sest ta läheks urgastesse, põranda allagi, kus ta ebanormaalse, haiglase laadi võtaks, mis aina hädaohtlik oleks. Kui asja vaadelda sellelt seisukohalt, peab noorsoo liikumise loomulikküdesse tingimustesse asetama.

Kõige pealt tuleks noorsoo liikumisele anda täielikud kodanikku õigused. Selleks ei ole küllalt, et teda ainult sallitakse kui paratamatut: koolil ja kodul tuleb n. ü. liitu astuda liikumisega, millel on samad sihid kui neilgi. Sest oma loomulikul arenemisel vastab ta just nende püüdeid, on nende kaastegelane.

Aga ka siis, kui noorsoo liikumine tunnistatakse täisõiguslikuks kodanikuks, ei oleks veel palju ära tehtud (Õpetajate kongressi sooviavaldu ei ole senni tegelikka tagajärgi annud). Tal tuleks veel mitu raskust ära võita. Suuremad neist on:

Vaimlise jõu puudus: ei ole teadusliste, kirjanduse ja kunsti ringide juhtijaid ja nendes kaasalõõtajaid. Ei teata, mis teha, kuidas teha. Raamatuid on ka raske saada.

Ruumide puudus on iseäranis terav suuremates linnades. Tallinnas ja Tartus (esimeses ei ole isegi õpetajatel ja õppuritel korda läinud ühiselt kodu soetada) kaevatakse: koolid ei anna ruumi ehk ei saa anda, mujal ka ei leia ega jõuagi üürida.

Puudub juriidiline alus: noorsoo organisatsioonide liikmed on alaealised.

Neis kolmes suhtes ongi vaja liikumisele vastu minna: vanematel, õpetajatel, koolivalitsustel ja teistel asjast huvitatul.

Esimene takistus, kõige olulisem, on ka kõige raskemini võidetav. Suur osa meist, õpetajaist, ei ole oma nüüdise ülesannetele vastavat ettevalmistust saanud. Oleme mitmekordselt töös: õpetame mitmes koolis, valmistame ette igapäevaseks tööks, istume koolipingil hariduse täendamiseks, võtame osa avalikust elust. Kitsad olud sunnivad mujalgi energiat kuulutama. Vanematel on samad mured.

Aga sellest peab üle saama. Võibki saada tööjaotuse ja jõu koondamise läbi. Ei ole ju võimata, et õpetajad, eriteadlased ja vanemad mõne tunni aastas noorsoole pühendaks — ettekandeks, läbirääkimistest osavõtuks jne. Suuremas linnas saaks kena arv tunda. Et jõudu mitte kildustada, võiks väiksematele samalaadilistele ringidele ühiseid loenguid

pidada, millele järgneksid sama ühised ehk üksikutes ringides peetavad läbirääkimised. Sellega teostuks põhimõte: vähese jõukulutusega suurte tagajärgede saavutamine.

Ruumipuudust oleks võimalik kõrvaldada, kui koolivalitsused noorsoo liikumise üheks koolielu loomulikuks nähteks tema ingrediendiks peaks, sama tähtsaks, kui lasteaia ja kooli (New-Yorgis oli juba mõne aasta eest umbes 50 Social Centres!). Siis ei oleks kahtlust, et kui suudetakse kõigile koolidele ruumid muretseda, siis ka võimalik oleks igas linnas mõni tubagi noorsoole loengute, lugemistoa ja ringide koduks anda. Kui suuremates koolimajadeski revisiooni pidada, võib olla, ei oleks nüüdsel kitsikul ajal tarvidustki uusi ruume üürida või ehitada. Mõni asutus saaks ehk ilma ühe-teise toata läbi. Koduste, koolide ringidega oleks veel kergem. See oleks olevikus. Tuleviku unistus oleks noorsoo kodud — majad, mis oleksid teatava piirini meie „Estoniaga“ võrreldavad, muidugi vastavalt sisse seatud, igasugu spordi võimalustega jne. Krahv Ignatjevi ajal ohverdas Vene seltskond noorsoo majade heaks suuri summe; teiste eel käis Rääsani linn. Kuigi siis veel võimalik ei olnud noorsoo majasid üles ehitada, korraldati noorsoole ruume koolides ja teistes majades.

Juriidilise aluse koolidevahelistele organisatsioonidele võiks luua n. n. vilistlaskogud, mille võiks moodustada vanemad, õpetajad ja teised asjast huvitatud. Tulevikus, kui praeguste noorsoo organisatsioonide liikmed täisealisteks saades nende liigeteks edasi jäävad, nagu Soomes ja Skandinaavias, kaotab see moment oma teravuse.

Noorsoo liikumisel on tähtsad ülesanded: nagu lasteaed kooli täiendab alt poolt, nii täiendavad organisatsioonid teda paralleelselt, teda õieti läbi põimides. See liikumine omab tähtsuse just kooli puuduliku olles, aga ka üleüldse Euroopa koolis, mille sennine tendents on olnud — nivelleerida. Noorsoo organisatsioonid võiks sellele tendentsile tervendava tasakaalu luua, õppuri erihuvisid tema tegevuse kontsentratsiooni punktiks tehes. Juhtide osa on — meetod anda, noorsugu ise olgu peategelane.

Kodaniku kasvatus, mis senni, nii palju kui teda mõistlikult on toimetatud, peaaegjalikult teoreetiliselt on läinud, asuks siin oma loomulikule praktilisele pinnale, mis teooriale empiirilise aluse annaks, teda viljastades.

Lõpuks, noorsoo tegevus kodudes oleks vastukaaluks uulitsa mõju-
dele — moment, millel on tähtsus just suurlinnas.

Noorsool endal on kõige paremad kavatsused. Sellest kinni hakates peab kodu ja kool teadlik olema, et eksisammud on paratamatud ja et pettumusigi tuleb. Aga see ei väära ideed ega tee liikumise positiivseid tagajärgi väärtusetuks.

Väärtuslikumate tagajärgede saavutamiseks pangu käed külge, kes võib!
Saagu noorsoo liikumine meile lähedaks — ta saab seda arusaadavamaks. Saagu noorsoo ringid selleks taimelavaks, mis sennigi, teistel oludel ja väiksemal määdul, on annud teguvõimsamaid avalikka tegelasi, juhtivaid jõude.

*

Õpetajate seltsid moodustagu noorsoo komisjonid (Tallinnas on sarnane kavatsusel), kes kutsuks ja registreeriks õpetajaid, vanemaid ja haritlasi teaduse, kunsti ja spordi alalt, kes nõus oleks noorsoole referaate pidama, nõu andma, tarbekorral vilistlaskogu asutama.

Need komisjonid astugu ühendusse kohalikkude noorsoo organisatsioonidega, nende tarvitustega tutvunedes ja neid võimalust mööda täites. Nad loogu ühendus E. O. Liidu kaudu või otsekohe teiste sarnaste komisjonidega, mille kaudu võimalduks lektorite vahetus teiste kohtadega. Noorsoo komisjonid astugu samme oma seltside ehk liidu kaudu koolivalitsustes noorsoo kodude muretsemiseks.

Koolioludest Nõukogude Venemaal.*)

Kui enamline revolutsioon puhkes Venemaal 25. okt. 1917., siis oli seal koolialal küll juba katkenud side endisega ja üles seatud demokraatlikud põhimõtted kooliuuenduseks, kuid otsiti alles teid ja võimalusi nende teostamiseks.

Juba esimene revolutsiooni laene (17. veebr. 1917), mis tõi põhjaliku poliitilise pöörde, seadis ka koolile nõude — põhjalikkude uuenduste läbiviimise vastavalt elu nõuetele. Elu seadis aga koolile hoopis uued ülesanded ja neile ei vastanud enne revolutsiooni krahv Ignatjevi peolt kavatsatud reformid, mis olid juba vananenud. Haridusministeerium jäi aga endiselt loiuks. Kui elu ümberringi kees ja kihas, kui kasvatuse- ja koolitööst huvitatud isikud, eesrinnas pedagoogid, üleüldisele liikumisele kaasakistuina tuliselt arutasid koolikorralduse aluseid ja põhiwaateid, talitas Manuilovi ministeerium aeglaselt, nagu ikka ja lonkis elule järele. Kooli ei tohi segada poliitikasse ega teha olenevaks poliitikat, oli põhimõtte, mille järele enne ja nähtavasti ka Manuilovi ministeerium talitas. Kuid elu ei lasknud ennast takistada ja pühkis ära selle ministeeriumi, kes ajutise valitsuse tervel kestuse ajal suutis ära kaotada ainult 5 ja 7.

Oktoobri revolutsiooni päevil loodi rahvahariduse kommissariaat, kellel oli palju avaram vaade haridustöö, eriti kooli peale ja hoopis teistsugune arusaamine omist ülesannetest. Nähes koolis asutust, kus inimkond omandab teadmised, millel elus suur tähendus, kus pealegi võidakse noorust kasvatada teatavate ideede sihis, asuti kiiresti ja otsustavalt kooliuuenduste läbiviimisele soovitud sihis, püüdes kooli ligindada elule ja ühtlasi teha temast võimsat tööriista valitsusele. Kuid algusel oli nõukogude valitsusel palju tegemist enese äärmiselt kõikuva seisukorra kindlustamiseks ja haridusküsimused jäid tagumisele plaanile. Kuigi kommissariaadis ehk hoolega töötati hariduse alalgi, jäi kooli esialgu enamvähem kõrvale. Esimiseks tegelikuks sammuks oli koolikorralduse alal lastevanemate komiteede järelevalve õiguse laiendamine koolielu kõikide avalduste kohta. Pea samasugused õigused anti ka kooli alamatele teenijatele, kes pidid asutama komiteed, ilma kelle lubata ei antud koolile ei raha ega ülespidamiseks tarvisminevaid aineid.

Õpetajaskond sattus kohe algusel kahtluse alla ja vististe mitte päris ilma põhjuseta: neis nähti jõudu, kellel ei puudunud teatav mõju ja kes juba hakatusest peale oli vaenulik uue võimu vastu. Õpetajaskond, nagu Vene intelligents üleüldse, sattus uue riigipöörde keerdu ootamatult ja ettevalmistamatuna, vaevalt suutes arusaada sündmuste käigust.

Nõrgalt organiseerituna, veel vähem koondununa neiski vähestes organisatsioonides, mis tegevuses olid, seisis õpetajaskond ootamatult sündinud fakti ja keerulise küsimuse ees — mis teha? Üleriiklise õpetajate Liidu Peterburi osakonnal oli vaevalt paartuhhat liiget. Vajadus ajaviitmata organiseeruda sai tähtsamaks silmapilgu ülesandeks. Ühtlase ilmavaate ja ühise tegevuse vajadus ei ole vististi kunagi tundunud teravamalt, kui sell korral. Aga just sellel kriitilisel silmapilgul tuli ilmsiks imestamisvääriline seisukorrast arusaamise puudus, isearalsus, mis sell ajal oli omane peaaegu tervele Intelligentsile. Selle asemel, et koonduda ühiseks võimsaks organisatsiooniks ja luua ühine front pealinna õpetajate liidu näol, jagunes õpetajaskond riigi keskkoolide ja erakoolide „pedagoogika nõukogude nõukoguks“, ning linnakoolide liiduks. Need nõukogud kuulusid nimepidi küll pealinna liitu, aga olid omas tegevuses iseseisvad. Hiljem ühinesid küll kõik need eri rühmad n. n. kõigi kolme kooliliikide delegaatide nõukoguks, kelle otsused olid sunduslikud kõigile õpetajaile. Kuid varsti tekkis ses nõukogus lõhe ja erinemine kesk- ja linnakoolide õpetajate vahel, kes alati on seisnud teineteisest teatavas kauguses, tundes põlgust üksteise vastu mingi

* See kirjutus on isikult, kes novembri kuuni Venemaal õpetajaks oli, ja valgustab peaaesjalikult Peetrilinna raiooni olusid. Toim.

klassilise vastolu mõjul. Lahkumineku peapõhjuseks oli aga silmapilgust isesugune arusaamine ja eri seisukoht uue võimu vastu. Keskkoolide nõukogude nõukogu asus varsti vaatekohale, et uue võimuga tuleb läbikäimisse astuda, kuna linnakoolide õpetajaskond ei pidanud uut võimu seaduslikuks ja ei tahtnud sellepärast temaga mingisugust ühendust sobitada.

Et lõhe järjest suurenes, siis lahkusid viimaks keskkoolide õpetajad Liidust ja asusid läbirääkimisi pidama kommissariaadiga, kuna linnakoolide õpetajad jätkasid streiki ja protesteerisid nõukogude võimu vastu. Hariduskommissaar Lunatsharski võttis keskkoolide nõukogude nõukogu esitajad väga lahkesti vastu. Lühikese läbirääkimise järele lubasid nad olevat võimu tunnistada ja said selle eest tõenduse, et neid täiesti usaldatakse, ning keskkooli täieliku autonoomia lubaduse, kus juures riigivõimule ainult kontrolli õigus pidi jääma. See vahekord rahuldab nähtavasti keskkooli õpetajaid täiesti ja nad asusid tööle lahus teistest.

Nagu elu pärast näitas, oli see keskkooli õpetajate samm silmapilgu ja vahekordade õieti hindamise avaldus, viga peitus aga teistest erinemises, seega ühise frontide lõhkumises. Linnakoolid ja osa era keskkoolid jäid endisele seisukohale nõukogude võimu vastu ja jätkasid streiki, s. o. koolid töötasid, kuid ei astunud mingisugusesse ühendusse kommissariaadiga, vaid kuulutasid endid autonoomseks, seega nagu riigivõimust hoopis lahusolevaks. Samal ajal tekkis Peetrilinnas põrandaalune „Liitude Liit,“ kes võttis enesele ülesandeks kõigi abinõudega toetada „võimupüüdjate“ -vastast meeleolu. Selle organisatsiooni toetusel võisid linnakoolid mõne aja töötada, saades temalt peale muu ka raha palkade maksmiseks. Liitude Liit pidi aga varsti oma tegevuse valitsuse surve all lõpetama ja koolid sattusid üliraskesse majanduslikku seisukorda. Õpetajaile tulid nüüd appi lastevanemate organisatsioonid, avaldades sooja poolehoidmist ja usaldust õpetajaskonnale. Kuigi see võitlusjärk oli vast kõige raskem, siis oli õpetajate ja lastevanemate ühendus tema kõige ilusamaks ja liigutavamaks silmapilguks. Linnakoolide õpilaste vanemad olid harilikult linna proletarlaste: käsitöölised, kojamehed, uksehoidjad, köögitüdrukud, pesunaised jne. — ühesõnaga koguni kehvad ja veikese sissetulekuga inimesed, kuid selle peale vaatamata muretsesid nad pea kõikidele koolidele ainelist toetust teise kuu jooksvateks kuludeks. Kaua niiviisi edasi elada oli siiski võimata: elu kallines iga päevaga; vähete sissetulekute tõttu ligines alatoitlus ja selle kannul nälg, haigused, tuli ette surmajuhtumisi. Oli selge, et õpetajaskond kaua vastu pidada ei suuda ja et üksikult üleminekut uue võimu poole ära hoida, otsustati pärast ägedaid vaieldusi astuda läbirääkimisse kommissariaadiga. Selle tagajärjeks oli kooli täieliku autonoomia tunnistamine ja kommissariaadi juures linnakoolide osakonna asutamine. Streik ehk nagu teda nimetati sabatoge lõppes ja õpetajad asusid tööle. Ja alles nüüd, kus võitlus juba möödus, algas tõsine õpetajate organiseerimine. Õpetajate Liit kohustas kõiki õpetajaid liikmeks astuma, teatades, et õpetajate kohtadele asetatakse ainult Liidu liikmeid tööbüroo kaudu ja et ainult Liidu kaudu saab kaitsta oma huviseid.

Selle tagajärjel hakkasid lahkuläänud rühmad kogunema ühiseks organisatsiooniks, kes varsti moodustas enesest teatava jõu, mida hakati arvasse võtma. Aga ka nüüd ei avaldanud Liit tarvilikku kindlust ja püsivust, ning kui algasid kooli autonoomia hävitamise katsed, ei osanud ega suutnud Liit teda kaitsta.

Juba 1918. a. kevadel ilmus kommissariaadi dekreet, mille järele kõik õpetajad pidid tulema ümbervalimisele kohalikkudes tööliste ja sõdatite saadikute nõukogudes, kelle esitajad ka ühtlasi pedagoogika nõukogude täisõiguslikkudeks liigeteks arvati. Senni olid õpetajaid valinud pedagoogika nõukogud ühes lastevanemate esitajatega. Valimised viidi läbi. Kuid suvel ilmus uus dekreet ja tunnistas tühjaks need valimised. Õpetajad tunnistasid lahtilastuteks, kuigi palgasaamise õigusega 1. septembrini. Lastevanemate organisatsioonid, kellelt õpetajad harilikult toetust leidsid, kaotati ära. Õpetajaile pandi ette augusti kuul anda selle koolijuhatajale, kuhu taheti ametisse astuda, sellekohane kirjalik teada-

anne. Koolidesse olid aga juba määratud suurte volitustega uued „juhatajad“, kes pidid oma heaksarvamise järele koolile õppejõud otsima. Juhatajad seadsid kokku kohasoovijate nimekirjad saadud sooviavalduste põhjal ja saatsid nad kommissariaati. Seal töötas n. n. kommunaal-valimiskommisjon, kuhu kuulusid raioni sold.-tööl. saad. nõukogude esitajad, kommissariaadi, õpetajate liidu ja õpilaste liidu esitajad. Sellest filtrist läbikäies alles sai õpetaja õiguse koolis töötada. Valimisel läbikukkumise korral kaotas ta õiguse ühe aasta jooksul Vene riigi koolides õpetada. Peetrilinnas oli sarnaseid „läbikukkunuid“ 200 ümber, peaaesjalikult sennised direktorid ja inspektorid; neile maksti kunni paari kuu palk lahtilaskmise puhul ette. Valimised olid lõpulikud, kuigi oli jäetud võimalus paluda asja uuesti läbivaatamist ja üksikuil juhtumisel ka õpetajaid kohtadele asetati enne eeltähendatud tähtaja lõppu.

Tänavu peeti valimised septembri kuul ja läbikukkujailt võeti õigus kolme aasta jooksul koolis õpetada. Valimisi toimetati aga avalikumalt ja asjalikumalt, kui läinud aastal. Kõigis raionides korraldati valimiseelsed koosolekud, kuhu kutsuti oma laste kasvatamisest ja kommunistlike ideede läbiviimisest huvitatud proletariaat. Kõik koolid pidid aegsasti ustele väljapanema õppejõudude nimekirjad ühes teenistuse aja, haridusliku tsensuse ja ameti ära tähendamisega. Igaüks võis seega nendega tutvuneda ja anda raioni haridusosakonnale põhjendatud protesti ühe või teise õpetaja vastu. Valimised peeti raioni nõukogudes ja pärast teistkordsed eeltähendatud kommunal-valimiskommisjonis. Nende ridade kirjutaja tuli peale nende kahe eelmise asutuse valimise alla veel Detskoe Seloo (end. Tsarskoe Seloo) haridusosakonnas, kus valimiskäik järgmiselt kujunes.

Iga õpetaja pidi andma haridusosakonnale kirjaliku sooviavalduse kandidaadi teatavale õpetaja kohale ja ühes sellega ka nõutavad vastused teatelehe küsimustele. Teateleht sisaldas peale muu ka küsimusi, mille kaudu pidi selguma vastuseandja vaade kooli ja poliitiliste vahetõrgete peale, nii, näit., küsiti: kas peab küsitav võimalikuks juba nooremas eas lapsi tutvustada kommunismi ideega poliitiliste sündmuste seletamise ja arutamise teel, kuidas kujutab küsitav enesele ette kooli-kommunat, kuidas mõtleb teostada töökooli põhimõtet, missugusesse erakonda kuulub jne. Nende teadaannete ja küsimuslehtede põhjal seati kokku koolide järele kandidaatide nimekirjad, mis valimiskoosolekul ette loeti. Iga valija võis nõuda iga kandidaadi kõrvaldamist. Kui kellegi kohta niisugune nõudmine avaldati, siis avati kandidaadi kohta läbirääkimised, kus ära kuulati süüdistus- ja kaitsekõned. Valimistel said sarnased kandidaadid enamasti mustad kuulid.

Niisuguse valimisviisi juures ei saa juttugi olla täielikust õiglusest, sest et paljud kandidaadid kukutati läbi täitsa juhuslikult ja ainult sellepärast, et neil komisjoni liigetel hulgas oli isiklikke vastaseid, kuid teatav õiglus saavutati harilikult siiski ja võib ütelda, et suurem osa läbikukkunuid seda ka olid teeninud. Oli juhtumine, kus kandidaat, kellest teati, et ta on äge uue voolu vastane ja sellepärast ta tagandamist nõuti, valiti suure healeenamusega, sest komisjoni liikmed soovitasid ja toetasid teda kui tuntud ausat ja otsekohest koolimeest meelsuse peale vaatamata — kommunistid võida sarnastest meestest ainult lugu pidada. Oli teisigi samalaadilisi juhtumisi.

Peab tunnistama, et hariduskommissaar Lunatsharski juba algusest saadik asus õpetajate suhtes vaatekohale, et koolile on tarvis ausaid ja asjatundvaid tegelasi, kelle poliitiline meelsus kellelegi korda ei lähe senni, kunni nad ei takista koolitööd ega agiteeri valitsuse vastu. See vaade sai varsti enamvähem üleüldiseks kõigis kommissariatides ja n. n. parteita tegelased võisid pidada kõiki kohti, peale poliitiliselt vastutavate ja juhtivate ametite.

Kui niisugune poliitiline sallivus oli võimalik üksikute isikute vastu, siis ei olnud teda aga mitte organisatsioonide vastu. 1918. a. lõpul süüdistati õpetajate Liitu kontrrevolutsioonilistes püüetes, tunnistati ta mittevastavaks uutele tema peale pandavaile ülesandele ja seati uutele alustele. Õpetajate enamus jäi selle sammu vastu ükskõikseks, kas sellepärast, et peeti Liitu tähtsusetuks või selle-

pärast, et üleüldine meeleolu oli muutunud ükskõikseks, araks, — igatahes ei reageerinud õpetajaskond selle peale kuidagi viisi. Uus Liit, mille liikmeks sunduslikult pidi olema iga õpetaja, sai nimeks: „Peetrilinna ja tema ümbruse kultuur-haridusliikude ja õpetus-kasvatustöökude asutuste töölise Liit.“ Tema põhikirja peapunktid on järgmised.

Liidul on eesmärgiks: a) aidata oma liigetele kätte võita paremaid töötingimisi (majandusliku järje parandamise, töökaitse, sotsiaalse kinnituse jne. abil); b) edendada liigete revolutsioonilist klassiteadvust, neid kutsudes osavõtma: riigi poliitilise ja majandusliku elu organiseerimisest, praktilise haridustöö ja ühtlase sotsialistliku töökooli korraldamisest, ja d) nende aluste maksmapanemisest ka õpilaste seas.

Nende eesmärkide saavutamiseks Liit: a) ühendab kõik õpetus-kasvatustöös tegutsevad isikud, ühtlustab nende tegevust võimalikult täielise töölisklassi nõuete ja tarvete rahuldamise sihis ja viib ellu kõik juhtivate poliitilis-majandusliikude organide korraldused; b) püüab ühinemisele ülevenemaalises ja rahvusvahelises ulatuses, nähes ühenduses üht abinõu niisuguste vormide saavutamiseks töölise organiseerimises, mis kindlustaks teatava tööharu töölisele terve proletariaadi ühiste peaülesannete täitmise võitluses sotsialismi eest.

Liidu liigeteks võivad olla igast elukutsest palgatöölised, kes teenivad koolides, eelkooli ja väljaspool-kooli haridustöö alal ning kõigis teistes kultuur-haridusliikudes asutustes Peetrilinnas ja tema ümbruses, välja arvatud administratsiooni tegelased, kes omile kohtele ei ole valitud töölise organisatsioonide poolt. Liikmeks astuda võivad isikud, kes vähemalt 16 a. vanad, ametitesse valida võidakse 18. eluaastast algades. Liikmemaksuks on üks protsent palgast. Kes kolmekuu jooksul liikmeraha ilma põhjuseta maksmata jätab, loetakse väljaastunuks. Tööta tegelased vabastatakse liikmemaksust tööbörse tunnistuse ettenäitamisel. Kõik eeltähendatud haridustegelased peavad olema sunduslikult Liidu liikmeks, vastasel korral kaotavad nad õiguse neis asutustes teenida.

See uus Liit, kelle liigeteks on põhikirja järele mitte ainult õpetajad, vaid ka arstid ja kõik haridusasutuste alamteenijad, vastab tingimata enam kommunistlikele põhimõtetele ja omandas seega suurema tähtsuse ning mõju kooliasja peale. Igatahes peab Liit teravalt silmas haridustöölise palgaolude vastavust teiste tööaladega, töötab välja ja püüab läbiviia uusi norme, kui olevad normid elust maha jäävad ja enam elukallidusele ei vasta jne. V. C.

Kategooriline paratamatus.

Muinsusharrastajad seisavad praegu kategoorilise paratamatuse ees. Rahva ainelist vanavara ähvardab katastroof — sootu hävinemine. Häda-hüüded, hoiatused ei aita. Tuleb tegudele asuda, kindlale, laialdasele, põhjalikule muinasvara päästmisele.

Kõige pealt peab intelligentsile selgeks saama, mis kaalu peal. Kogu meie rahva minevik omade saavutuste ja toodetega, milles sisaldub kõik see karakteristlik, mis meie eneste fundamendiks ja tulevase füsiognoomia loomiseks torvilik, on kadumas.

Intelligents peaks kõige ees muinsuste päästmisel kae külge panema, ja nimelt haritlased maal. Meie haritlased küldes on õpetajad, kelle ülesandeks laiemas mõttes ei ole mitte ainult hariduse laialilaotamine, vaid kultuuri kaitse ja hoid nii palju kui see nende võimaluse piirkonda ulatab, praegusel korral meie esivanemate vaimuvara päästmine.

Korjamise organisatsioon on järgmiselt mõeldud.

Kõige pealt avaldatakse ajalehis ettevalmistavad selgitavad artiklid. Saadetakse juhatuskirjad korjamise jaoks koolivalitsuste kaudu valdadesse õpetajatele ja külaharitlastele. Korjamisele kutsutakse üles esimeses joones õpetajad ja koolide kasvandikud. Õpetajad selgitavad õpilastele ülesande vajaduse ja korjamise tehnika algpõhjed. Koolimajja muresetakse kõigepealt teateid ümb-

ruses laiali olevaist muinsusobjektidest ja siis tuuakse õpetajate, õpilaste ja muude avitajate abil muinsused sinna. Igast koolist koondatakse korjandused edasi teatavasse selleks määratud tsentrumi kihelkonnas ja siit edasi linna-, maakonnavalitsusse. Valdade õpetajatele jääb vabadus kogusid ka otsekohe lähemasse maakonna linna maakonnavalitsusse toimetada. Siia nimelt peab kokku valguma kogu maakonna muinasvõra.

Ülitähtis kogumistöö nõuab paljude vastutulekut, paljude kaasabit. Arusaadav, et üksnes hulkade kaasõetusel ettevõtte kordaminek mõeldav on.

Tingimata oleks tarvis, et korjamine algaks haridusministri poolt selleks määratud päeval ja kestaks vähemalt kolm päeva. Need päevad tuleksid nimetada muinasvõra päevadeks. Kogu selle aja kestusel tuleks igal pool maal seisma panna koolitöö ja selle asemel koguksid vanavara õpetajad ja vanemad õpilased. Korjamistöö peale tuleks vaadata sama tõsiselt kui koolitöö peale. Mainitud päevadeks ilmuksid ka maalt pärit keskkoolide kõrgemate klasside õpilased oma koju kogumistööd toetama.

Vanavara päevad tuleksid kesk koolitöö aega paigutada, sest just sarnanes paigutuses peitub teatav kohustus, teatav moraalne sund, mis häid tagajärgi loota laseb.

Õpetajate ja õpilaste väele järgneksid korjajad — spetsialistid. Igas maakonnas tõotaksid üks, kaks ehk mitu neist. Need on vilunud, äraproovitud, usaldusväärilised korjajad — praktikused, ja nende ülesanne oleks kogu maakonda talu-talu järele veel kord läbi käia ja ära korjata ja osta viimne vanavara. Kohalised korjajad, s. o. õpetajad ja õpilased korjaksid peaaesjalikult asju kingitustena, muuseumi korjajad omandaksid neid tasuta eest. Korjajate-spetsialistide jaoks pannakse enne korjamistöö algust sellekohased ettevalmistavad kursused toime.

Maakonnalinnadesse kogutud muinasvõra toimetatakse edasi Tartusse ja pealinna. Korjamistöö on nimelt jaotatud ühetaoliselt kahe muuseumi peale, mille asupaigad on Tartus ja Tallinnas. Tallinnas on hiljuti suur Eesti muuseum asutatud, see tuleb täita. Pealinnas peab olema asutus kogu-Eestit esitav, kõige laialdasem ja täielisem riigis, kuhu koondatakse meie maa ja rahva terve kultuurilugu, kuhu paigutatakse ka muude kaugemate rahvaste töid. Iga võõras, kes pealinna satub, soovib tundma õppida rahvast ja maad, see huvitab kõige pealt, see on temale üllatavaks uudiseks. Suur osa Tallinna koondatud korjandustest ja just haruldased tüübilisemad asjadest, mis meie ainsas rahva muuseumis Tartus puuduvad, valitakse haridusministri juures oleva komisjoni poolt välja ja toimetatakse sinna edasi. Meie hool peab olema rahva muuseumi kõigiti täiendada, et leiduks selles Eesti rahva võimalikult kõigekülgne loomutruu pilt.

Rahva tulevik kohustab.

Meie muuseumid peavad saama templiteks, milles meie aukartes mäletame esivanemaid ja endiseid aegu, millest Eesti vaim kõneleb tulevatele põlvile neid virgutades ja vaimustades.

Kr. Raud.

Laste jalanõud.

Külma ja niiske aastaaja tulekul hakkab harilikult külmetusega ühenduses olevate haiguste hulk õpilaste seas suurenema. Kõige selgemalt võib seda tähele panna ajajärgul, kus maa porine ja õhk raske. Hingetorude katarrid, nõhu, angina, peavalu, kõrvavalu, influenza jne. läksid sügisel Tallinnas, näit., nii sagedaks, et päivi oli, kus mõnes klassis kuni 30% õpilastest haiged olid.

Kuidas seda seletada? Kaunis lihtsalt! Lastel on tarvis tihti kaunis kaugelt kooli tulla viletsais riideis, veel viletsamais jalanõudes. Viimased sagedasti katkised, lõhkiste taldatega või jälle riide tükkidest kokkuõmmeldud pätid. Nendega võib käia kuival ajal või vähese lume puhul, aga vihma ning poriga muutuvad nad haiguste algatajaks sõna tõsisel mõttes. Laps peab neis märgades jalanõudes koolis ju mitmed tunnid paigal istuma ja külmetama. Et see tervise peale halvasti mõjub, on selge. Hügieenilisi, sooje, vastupidavaid jalanõusid, mis jalad alati kuivad ja soojad hoiaksid, on lastele hädasti tarvis, enamgi kui sooje riideid.

Ameerikast on meie kehvematele lastele saadetud umbes 35.000 paari saapaid ja sukki, kuid neist ei jatku kaugeltki kõigile. On sellepärast väga tähtis ja tarvilik jalanõude puuduse vastu võitlust alata koduste abinõudega. Kuigi tallanahk läheb peaaesjalikult sõjaväele ja eraisikud teda saavad niisuguse hinge hinna eest, mis ta teeb kehvemaile perekondadele täiesti kättesaamatuks, on teisi võimalusi jalanõude soetamiseks: hakatagu valmistama ja tarvitama puutaldadega kingi, pealseteks ära kasutades vanu saapapealseid, lamhanaha ja riide tükk. Kuuldavasti olla sõjaväe varustusvalitsusel rohkesti vanu katkiseid soldati saapaid, mida ilma põhjaliku paranduseta tarvitada ei saa — kas ei oleks võimalik neid müüa tulevastele puukingade töökodadele.

Et niisuguste kingade tegemine lihtne ja kergesti äraõpitav, võib näha sellest, et meil kodusel viisil juba väga hästi valmistatakse nõõrist punutud taldadega kingi. Tarvis ainult head tahtmist ja virku käsi!

Kujutan enesele puutaldu järgmiselt: umbes poolteist sentimeetrit paks pooltald, ninast ümarguseks lõigatud, vähe õhem keskköht (nende piir vähe sissesoonitud, aga mitte läbilõigatud) ning kahe ja poole sentimeetri paksune konts. Materjaaliks võiks tarvitada haava ja kase puud, kuid parem oleks tarvitada männa vast ka kuuse jämedaid juuri, mis sitkuse ja vaigu rohkuse tõttu vastupidavamad. Kuid tarvitada võiks ka iga teist puud. Talla pealmine pind olgu vähe õõnsaks tehtud ja riidest pinsoliga kaetud, et mitte liig libe ei oleks.

Hakatagu kohe puutaldadega jalanõusid valmistama, sest külmaga ja iseäranis kevadepoolse sulaga kasyab laste haigeksjäämise võimalus.

K. Pedusaar.

Kirjandusest.

Joh. Aavik, Õigekeelsuslik grammatika, I anne: Mitmuse partitiiv 1. vihk. Kirjastus „Istandik“, Tartus, 1919. Keelelise uuenduse kirjastik nr. 25.

Autori andmed mitmuse lühikese partitiivi kohta on üleüldiselt asjalikud ja teaduslikult hästi põhjendatud. Paiguti talitab aga uuendaja ometi liig diktaatorlikult, tähele panemata jättes rahvakeele kivilinenud vorme ja peensusi.

Autor soovitab, näituseks, kõigist e-tüvelisist sõnust mitmuse i-partitiivi saavutada: kuke — kukki, kuuse — kuuski, joone — jooni jne; nii ka lille — lilli, kaare — kaari jne. Vormid: nooli — noole, kaari — kaare jne. nimetab ta lõuna-eestiliseks veaks, millega nimelt sealt pärit olevad kirjanikud esinevat. Siin ei eksi Lõuna-Eesti kirjanikud, vaid eksib Aavik, kes sõna tüve peenendust tähele ei pane, mis lõuna-murdes peitub. Lõunas räägitakse: lill' — (mitte lill), lilli — lill'e, kaar' — (mitte kaar), kaari — kaar'e ja seal kõrval: saar — saare — saari; noor — noore — noori; suur — suure — suuri jne. Vahetegemist, mis siin peenendusest järgneb

ja meie keele kaunimaks ehteks on, ei tohi me eitada. Õiged vormid on siis: lilli — lille, kaari — kaare, mitte lille — lilli, kaare — kaari. Mis siin parandada tuleb, onⁿ peenendussõnade ebaõige käänamine, mis põhjamurde analoogia mõjul grammatikasse viidud. Lill', lilli, lillele jne., mitte lill', lille, lillele jne. Põhja murre, vähemalt Rakvere ümbruses, ei tunnegi sõna lill, vaid tarvitab selle asemel laensõna roos. Sel põhjusel ei oska ta ka sama sõna õieti käänata.

Sarnasena tuleneb ebajärjekindlus ka teiste peenendussõnade käänamises. Et põhjagi murre seda peenendust tarvilisel korral tunneb ja tarvitab, seda tõendab sõna pill' — pilli — pille, täitsa seaduspäraselt, mitte pill — pille — pilli, nagu see nüüd Aaviku seletuse järele olema peaks.

Aavik ignoreerib peenendust ka põhjamurde kohta, sealjuures Õigekirjutuse sõnaraamatu seletusi, mis peenendust jaatavad, absurdiks nimetades. Kui nii, siis on põhja-murre ise ka absurd, sest ta teeb, näit., nii-suguseid vahesid: uss' — ussi — uss'a; tont' — tondi — tont'a; noot' — noodi — noot'a jne. ja seal kõrval: uur — uuri — uure; kuur — kuuri — kuure; korv — korvi — korve jne. Ühtlustamine, nimelt e-partitiivi peale üleminek, nagu Aavik ettepaneb, oleks siin küll soovitav, sest tõepoolest tundub neiski sõnus peenendus, kus põhja-murre seda ei väljenda ja vahetegemist poleks tarvis. Kui aga vahe nüüd ära on tuntud ja Õigekirjutuse sõnaraamatusse on ülesvõetud, siis ei tohiks Aavikki seda absurdiks nimetada.

Aavik esineb ka ütelistega: „Laseme end juhtida“, „tahame käsitleda“ jne. Autor ei pane nähtavasti rõhku selle peale, kui korralik see keel lauseliselt on, millega ta esineb. Autor soovib oma teost kooliraamatuks, mis kõigiti korralikku keelt peaks pakkuma. Meie leiame aga raamatust muu seas, kahjuks, järgmised laused: „laseme end juhtida omast juba ammu ülesvõetud kolmest põhjusemõttest...“ (germanism, analoogiline lausele: supp on keedetud perenaisest); „mis sama mõiste vähema energia ja ajakuluga väljendab“ (kas vähema energiaga ja ajakuluga, või vähema energia- ja ajakuluga)? „uue omandamine nõuab teatavat jõukulu, mis ainult siis maksab teha“ (mida maksab siin teha, kas uut omandada, või jõudu kulutada)? „võtame pigem üks teine sõna...“ (germanism, või koguni judism, analoogiline ütelsele: ostan üks mits) „päälgigi ei olegi tegeliku keele kujundamine ja arendamine mitte nii teadus, kui palju enam kunst...“ (pealegi ei olegi... lubamatu ja tarvidusetu liialdus gi-ga).

Viimaks veel paar sõna raamatu tehnilise külje kohta. Autor avaldas teose esialgselt „Päevalehes“. Käesolev väljaanne on äratrukk tähendatud lehest kaheveerulise armetu vihiku näol. Trükk — masinaladu — on segané, paber muidugi „ajakohaselt“ halb.

Kooliraamatuks see lehekimp ei kõlba. Olgugi, et paber kallis, meie noorsoo silmad on siiski kallimad. Ja niipalju paberit ja trükivõimalust Eestis ometi peaks leiduma, et Joh. Aavik oma keeleteaduslised tööd korralikult võiks välja anda. Kõnesolev raamat tootab suur saada. Ilmunud on senni ainult I. ande I. vihik. See lehekimp tuleks kõrvale jätta ja raamatu trükkimist uuesti alustada. Selle juures oleks soovitav tähendatud puudused kõrvaldada, et keeleuenduse rägastik harvenema hakkaks, mitte tihenema ei tikuks.

H. T.

Theodor Ussisoo, Projektsioon-joonestamine. Kirjastusühisuse „Rahvaülikool“ kirjastus, Tallinnas, 1919 a.

Kibedasti tarvilik käsiraamat meie algkoolile prgausel ajal. Uute õppekavade järele peavad alkoollide õpetajad lastele peale muude õppeainete nüüd ka joonestamist õpetama, mis alal neil aga enamasti igasugu ottevalmistus puudub.

Käsiraamat pakub projektsioon-joonestamise alal igast joonestamise vallast natuke midagi. Siin esinevad: geomeetrilised kehad, puutõõsus, metalltööstus, ja ehitustööd; geomeetrilise joonestamise käsiraamat on sellesama autori poolt juba ammu ilmunud. Igalt alalt on nii palju pakutud, et käsitletavast alast õiget mõistet saada. Sellek haste teadmiste süvendamine jääks loomulikult keskkooli hooldeks.

Niisugusena võib käsiraamatut, kui oodatud abilist õpetajatele ainult tervitada. Joonestused on laimata tehtud — nimelt autori enese poolt otsekohe kivitruki jaoks joonestatud, kuna tsinko-afia teel joonestuste klisheed liig kalliks oleks läinud, teiste kätte usaldatud kivitruki joonestused aga nagu harilikult õieti rümped oleks tulnud.

Kuid selle peale vaatamata tahaksin siin siiski mõne sooviavalduse väljaande kohta teha.

Iseäranis vähe rahuldab mind väljaande teksti osa. Ta on sagedasti liig lühike, liig pealiskaudselt riivav või lihtsalt kaasalisatud tabelil esineva joonestuse nimetus.

Minu arvates on seda siiski vähe — iseäranis sellel alal vähese ettevalmistusega ehk hoopis ilma ettevalmistuseta õpetajatele. Keskkoolides, kus eriteadlased ametis, ei ole tekst küll üleüldse tarvilik, kuid nende jaoks pakuvad väljaande joonestused liig vähe. Seal on nad vahest ainult iga joonestusala algamiseks kohased.

Oleks tekst täielikum, siis selguks joonestustes nii mõndagi, mis muidu algajale arusaamatu. Näituseks; mis on Th. Ussisoo väljaande juurde lisatud joonestustest selleks olemas, et võiks õpilasi ortogonaalprojektsiooniga — kolmele tasapinnale tehtavate asjade kujutustega — tutvustada klassi tahvilil joonestamise abil, mis selleks, et õpilased neid ise joonestustena valmis teeksid. Tasapinda selgitavad joonestused pole igatahes õpilastele tegemiseks, kuid need ei eraldu väljaandes kuidagi teistest. Niisama pole hästi arusaadav, kas näituseks mööbli, masinuosade või ehituste jne. joonestusi Th. Ussisoo väljaandest lihtsalt kopeerida tuleb, või on neid vaja asjade järele teha.

Kopeerimine iseeneses on muidugi otstarbetu töö — vahest ainult joonestamise tehnika omandamiseks sallitav, kuid sellekski on teised joonestusalad olemas, näituseks geomeetiline joonestamine. Kuid algajale õpetajale-joonestajale ei ole selle töö otstarbetus mitte ikka kohe selge.

Joonestuste naturast tegemiseks aga — teatud asjade või ehituste järele — puuduvad väljaande tekstis mitmed hädapärast tarvilised seletused, mis tähtsad just algavale joonestamise õpetajale. Kuidas näituseks projektsioon-joonestuse üksikuid vaateid paberile parem ära mahutada, kuidas pealkirjasid ära jaotada, kuidas mõõdule ruumi jätta jne. Eriti on just mõõdu tarvitamise puudumine väljaande suuremaks puuduseks. Kuidas laps paberikäustakohase mõõduüksuse üles peab leidma, et paberiletulevaid üksikuid vaateid äramahutada — proportsionaalne mõõt pole klassis mitte alati käepärast, — et ruumist mitte nappus ei tuleks, ega seda ka ülelliga järele ei jääks. Kuidas selgusele jõuda, mitu üksikut projektsioon-kujutust või vaadet antud asja täieliseks ja igakülgseks kujutamiseks hädapärast tarvis on; nii et seda selle järele mõõdu abil valmis võiks teha, — seda ei selgu väljaandest. Projekteerimise võtete all on küll öeldud, et „kui tarvilik on kolmandat projektsiooni näidata, siis“ jne. Aga kes peab algkooli õpetajale — väljaandes pole küll mitte nimetatud, et ta just koolidele oleks pühendatud. — selgeks tegema, kas kolmandat projektsiooni on tarvis või ei? Vahest on veel muidki vaateid või joonestusi tarvis, et kõike tarvilist ära ütelda. Nii läheb vahest läbilõiget ja isegi mitut läbilõiget tarvis. Ka ei ole asja plaan, s. e. vaade ülevalt mitte alati tarvilik, vaid ai-

nult vahest. Kui asja eel- ja kõrvalvaade kõik asja mõõdud ja iseäral-
sused ära ütleb, nii et ülevalt asja peale vaadates nende kõrval midagi
uut ei esine, mis eel- ja kõrvalvaates ära tähendatud ei oleks, siis on
plaan üleliigne.

Ka puuduvad väga tähtsad sisemiste avastega, laegastega jne. asjade
läbilõiked, nagu mõõdamises juba tähendasin, mida väljaande olulise-
maks puuduseks tuleb pidada.

Ma vaatasin väljaande peale kooli seisukohalt, kus kahtlemata rää-
gitavat väljaannet kõige enam tarvitatakse, — ja nimelt algkooli sei-
sukohalt meie oludes. Kui neid nõudmisi mitte tähele panna. s. o. käsi-
raamat mitte peasjalikult koolide jaoks poleks kokku seatud, ja meie õpe-
jad joonestamise alal tarviliselt ettevalmistatud oleksid, nii et neil välja-
annet tõesti ainult käsiraamatuna tarvitada tuleks, ja mitte meetodiliseks
juhatauseks või enda ettevalmistamiseks, siis langeb suurem osa siin aval-
datud soovidest muidugi ära, ja väljaannet tuleb täitsa asjakohaseks
lugeda.

Mis muidu väljaandesse puutub, siis on peale selgete ja puhaste joo-
nestuste ka seletused küllalt arusaadavad ja selged.

Iseäranis meeldib mulle ortogonaal-projektsiooni kolme tasaseina
mõiste selgitamine.

Tahaks veel väikese tähenduse teha sõna „joonestamine“ kohta.
Teda on hakatud selle mõiste äratähendamiseks tarvitama, mida mõis-
tetakse venekeeles sõna „Черчение“ all. Ometi on ühest tähest kahe ise-
suguse-mõistelise sõna vahetegemiseks vähe. — „Joonistamine“ („рисова-
ние“) ja „joonestamine“ ei ole oluliselt kahte mõistet esitavad sõnad,
niisamuti kui ei ole seda sõnad „jooniline“ ja „jooneline“ jne., mis on
ennem kaks ühe ja sellesama sõna teisendit, provintsialismi, mida tarvi-
tatakse ühtemoodi ühelt poolt, teistmoodi teises kohas ja mis pole kirja-
keeleski ühtlustatud. Kas ei aitaks meie keeleteadlased siin kohasemat
sõna leida?

Mõnelt poolt soovitatud „joonetamine“ „joonestamise“ asemel ei
muuda ka asja ega ei ole paremini vahettegev ega otstarbekohane. —

Tahaks loota, et pea ka joonistamise alal mõni käsiraamat ilmuda
saaks — joonestamise alal on see läbiivaadatud väljaande näol igatahes
olemas, — ja meie algkoolide joonistamise ja joonestamise õpetajad olek-
sid esialgul kõige suuremast hädast peastetud.

A. Kiwi.

Kroonika.

Õpetajate päew Tallinnas, 29. ja 30. dets. 1919.

(Kokkuwõte protokollide järele.)

Õpetajate päeva avas 29. dets. kell 11 hom. Eesti Õpetajate Liidu
esimees J. Annusson Liidu nimel osavõtjaid tervitades.

Juhatusse valiti: J. Piiskar, A. Marfeldt ja A. Kuks; protokolli kirju-
tajaiks: Kanemägi, Mänd, Pihlak, Tael, Tiegenberg ja Walge.

Päevakoora vastuvõtmise järele kõneleb J. Annusson kooli-
korralduse juht mõtetest, esitades neid aluseid, millele tuleb rajada
meie kool. (Kõne peamõtted ilmusid „Kasvatuses“, 1. vihik 1920).

Selle järele võetakse arutusele avalikkude algkoolide sea-
duse eelnõu Asut. Kogu hariduskommisjoni redaktsioonis. Eelnõu
kohta võtab esimesena sõna E. Martinson.

Ta peatab pikemalt küsimuse juures, kuidas ühtluskooli astmeliselt korraldada ja märgib ära sisulisemad lahkuminekid ministeeriumi ja hariduskomisjoni seaduse eelnõudes, mille kohta õpetajate päev peaks ütlema oma seisukoha.

Arvustades senniseid ühtluskooli astmeteks jaotuse kavatsusi jõuab referent otsusele, et kõige kohasem oleks jagada kool kolmeks astmeks igaüks 4-aastase kursusega, mis vastaks peajoontes lapse arenemisjätkudele. Kui peetakse 8-aastast algkooli (4 + 4 a.) tegelikult raskesti läbiviidavaks, siis võiks kompromissina olla 7-aastane alg- ja 5-a. keskkool. Vähem vastuvõetav oleks 6-aastane algkool teatavate täiendusklassidega.

Et kool ilmalik peab olema, siis peab eeskavast välja jääma usuõpetus, kuna uskude õpetus, mis hariduskomisjonis paigutatud juba algkooli kõigisse klassesse, võiks olla ainult keskkooli vanemais klassis. Esimene võõras keel peaks algama 4-dal õppeaastal, teine — 6-dal. Tunnikava peaks tarvilikult paenduv olema, et kool juba algusel ei kivineks. Sellepärast peaks ta jääma seadusest välja. Õppeaja pikkus võiks olla 32 nädalat (35 asemel) aastas, mis tegelikult läbiviidavam. Koolis tuleks kõigile õpilastele anda maksuta õppetarbeid, et tasandada vahet rikkaste ja vaeste vahel. Koolijuhataja valitagu õpetajate ja hoolitsuste gu p o l t teatavaks ajaks.

Algkoolide seaduse eelnõu võetakse arutusele osade viisi. Esimise osa kohta võetakse vastu otsus (§ 2): rahvakooli olgu ilmalik.

Koolikohustuse kohta (§ 8) teeb J. Kana ettepaneku, mida ka Viljandimaa õp. Liidu esitajad toetavad, et laste vähest arenemist ja viletsaid kooliolusid silmaspidades tuleks koolikohustuse alguseks võtta 8-aastane vanadus, 7-aastase asemel. Ettepanek võetakse vastu.

Ka ik paneb ette § 10. väljajätta sõnad: „kodu ja muul teel“ õpetust saavad, toonitades, et kõik normaalsed lapsed peaksid rahvakoolis käima.

Kana vaidleb paranduse vastu. Leiab koduse õpetamise olevat nähtuse, mida takistada ei tule.

Martinson: Kui keegi tahab oma last kodus õpetada, siis e võiks seda ju mitte keelda, kuid praeguse õpetajate puuduse juures ühelt poolt ja ainelise jõukuse juures teiselt poolt takistab see nähtus rahvakooli korraldamist, sealt neidki väheseid õppejõude ära võttes. Pealegi pole see nähtus soovitatav ühtluskooli seisukohalt: kõik kodanikud peavad saama ühtlase alghariduse.

Marfeldt arvab, et kõik normaalsed lapsed peavad algkoolis käima. Selleks tuleb algkool seada nõuetekõrgusele, et ta ei oleks mitte ainult „moonakate kooliks“ nagu senni. Rõhutab veel avaliku kooli mõju lapse arenemise peale.

Kärk vaidleb ettepaneku vastu, toonitades, et algkooli ülespidamisest kõik peavad osavõtma sellest h olimata, kas nende lapsed seal käivad ehk ei käi.

Ka ik juhib tähelepanu veel selle peale, et koduse õpetamise järelvalvet praegu ja ligemal ajal võimata teostada, mispärast koduõpetuse katte all laste hariduse saamine võib kannatada, soovib § 10. eeltoodud mõttes muuta.

Hääletamisel on paranduse poolt 31, vastu 28 häält, teised erapooletud.

Algkooli kursuse kestuse kohta (§ 19) tehakse kolm ettepanekut:

a) Algkooli kursus kestab 6 aastat: 3 esimest aastat moodustavad alama järgu, 3 järgmist — kõrgema järgu. 7-dast õppeaastast algab mittedunduslik keskkool, kuhu algkooli lõpetajad ilma eksamita vastuvõetakse ja erikoolid, kuhu võetakse õpilasi sellekohaste tingimistega (Kärk).

b) Algkooli kursus kestab 7 aastat. (Viljandimaa õp. Liidu ettepanek).

d) Algkooli kursus kestab 8 aastat, esimesed neli aastat on alamalgkool, järgmised 4 a. — kõrgem algkool. (Marfeldt.)

Kana kaitseb 6-aastast algkooli.

Marfeldt arvab, et 8-aastasele sunduslikule koolile ei tarvitseks järgneda keskkool, vaid ülikooli ettevalmistusklassid, mille eest kõrgem kool ise hooldab ja kuhu kõrgemast algkoolist peaks peasema.

Kuks leiab kõige vastuvõetavamaks olevat kolm neljaastast üldharidusliku kooli astet, mis peajoontes vastab lapse arenemisjärkudele. Täienduskooli, nagu see seaduse eelnõus ettenähtud, ei pea ta otstarbekohaseks.

Martinson. Keskkool ei valmista ainult ülikoolile ette, vaid peab andma meile üldharidusega inimesi. Kolm neljaastast kooliastet on kõige vastuvõetavam, neist oleks esimene — konkreetne, teine — sega ja kolmas — abstraktne järk. See jaotus on põhjendatud loodusteaduslikult ja psühholoogiliselt. Majanduslikku olukorda silmaspidades võiks ka leppida 7-aastase sundusliku algkooliga. 6-aastane algkool on vastuvõetav, sest ta jätab hariduse pooleli. 2-aastane täienduskool pole läbiviidav, ega moodusta mingit elujõulist kooli. Edasiharimiskool (Fortbildungsschule) on hoopis ise asi, ega tule arvesse üldharidusliku ühtluskooli korraldamisel.

Juhataja J. Piiskar esitab neid mootiive, mis harilikult 6-aastase algkooli kasuks ettetuakse.

Kana arvab, et tuleb vaadata selle peale, mis tegelikult võimalik läbiviia, soovib 6-aastast algkooli.

Marfeldt näitab, et praeguste koolimajade juures 4-aastaste koolide teostamine võimalik on, 6-aastaste aga vaevalt.

Kuks tähendab, et üldhariduslikul koolil ei või olla ülesandeks esimesel joonel ülikoolile ettevalmistada, tal olgu täiesti iseseisv, omapärane ülesanne — lapse vaimuilmale üldine harmooniline arenemine. Kool tuleb luua astmeline vastavalt lapse hingelisele arenemisele. Majanduslikud raskused ei tohi olla mõõduandvad kooli loomisel. Soovib kooli jaotada neljaastasteks järkudeks.

Martinson selgitab üldhariduslike ja erikoolide vahet.

Hääletamisel antakse 7-aastase kooli poolt 39, vastu 19 häält; 8-aastase kooli (4+4) poolt 31, vastu 33 häält; 6-aastase kooli poolt üksikud hääled.

Lühikeste läbirääkimiste järele võetakse vastu kooli korralduse kohta veel järgmine otsus (Kärk'i ettepanek): koosolek eitab täienduskooli, kui ühtlase algkooli osa.

Kooliaasta algupäevaks tunnistatakse kõige kohasemaks 1. september.

Selle järele lõpetatakse koosolek ja jätkatakse algkoolide seaduse eelnõu, arutamist hommikul koosolekul, 30. detsembril.

Martinson soovib võtta õppetöö kestuse alamääraks maal ja linnas 32 nädalat aastas, eelnõus oleva 35 nädala asemel. Teda toetavad Marfeldt ja Talbak, kuna Rõbakov ettepaneb alamääraks võtta 30 nädalat. Hääletamisel on enamik 32 nädala poolt.

Kaik teeb paranduse § 27. juure, et igale koolile antaks mängu- ja spordiplatsiks pool kunni üks tiin maad (eelnõus 400 ruutmeetrit klassi kohta). Ettepanek võetakse vastu.

Kaik paneb ette § 27. lõpu osa muuta: igal määrulisel õpetajal olgu 4 tiinu ($1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ asemel) põllumaad ühes hobuse ja kahe lehma heina- ning karjamaaga.

O r r i k leiab nii suure maatüki õpetajale mitte kohase olevat: see muudaks ta põllumeheks ja takistaks koolitööd.

K a n a: Õpetajal peab nii palju maad olema, et ta hobuse, lehma ja paar lammast saab pidada.

T a l b a k soovitab 4 tiinu asemel 2 tiinu põldu.

G r ü n t h a l arvab, et õpetajal peaks olema vähemalt 5—6 tiinu põldu. Parandused lükatakse kõik tagasi.

O r r i k u ettepanekul otsustatakse u s k u d e õ p e t u s t algkooli õppeainete hulgast välja jätta, ja õpilaste normaalarvuks klassis tunnistada 30 (40 asemel).

M a r t i n s o n paneb ette esimese võõra keele õpetamist alata neljandal õppeaastal, teise kuuendal, sest algkool ei ole keelte õpetamiseks.

K a n a soovitab võõra keele õpetamist alata kolmandal kooliaastal.

K u k s leiab võõrad keeled meile kui väikerahvale tarvilikud olevat läbikäimise abinõuna. Hingeteadusliselt ei ole keele õppimine lapse arenemise vastane, vaid mõistlikul käsitusel isegi üks paremaid mõistuse arendamise abinõudest.

O r r i k toonitab varase võõraste keelte õppimise kahjulikkust.

Hääletamisel võetakse vastu Martinsoni ettepanek (39 häält poolt, 22 vastu).

M a r t i n s o n i ja teiste ettepanekul tunnistatakse otstarbekohatuks nüüd, kus kooli tüübid alles kujunemas, tunnikava seaduses kindlaks määrata, vaid selles asjas peaks jääma kaunis avar muudatuste võimalus kohalikkude olude järele. Seliekohased märkused (§ 35 juures) tuleks seaduse eelnõust maha kustutada.

Tasuta õpperaamatuid ja teisi õppevahendid tuleks anda kõigile õpilasile, mitte ainult puudustkannatavaile (§ 43).

Mõlemad otsused tehakse ühel häälel.

Edasi võetakse vastu t e i n e hääle vastuseismisel § 58. (enne 63) kohta ettepanek: Õpetaja valimise juures t u l e b nõuda kandidaadilt tunnistust endise teenistuskoha ametiühingult.

Pikemaid vaielusi tekitab koolijuhataja valimisi käsitav § 70. (82).

M a r t i n s o n ja P e e t soovitavad endist redaktsiooni (§ 82), mis koolijuhataja valimise annab õpetajate nõukogu kätte ühes kooli hoolekoguga.

K a n a ja K o i k toetavad uut redaktsiooni (§ 70), mille järele koolijuhataja valib õpetajaidvaliv asutus; kõnelejad leiavad selle viisi maoludele kohasema olevat.

P i i s k a r toetab esimest ettepanekut, leides temas läbiviidud olevat suurema detsentralisatsiooni.

T o r k: Juhataja tuleks valida demokraatlike omavalitsusasutuse poolt, aga mitte pedagoogika nõukogu poolt. Viimasel juhtumisel võivad maad leida mitmesugused kõrvalmõjud, mille abil juhataja kohtadele peasevad isikud, kes selleks sugugi sündsad ei ole. Kui koolijuhataja ainult mõneks aastaks valitakse, siis on küsitav, kas leidub isikuidki, kes tahaksid koolijuhatajaks hakata. Korralik juhataja on aga kooli hing. Toetan sellepärast uut redaktsiooni.

K i e s e l toonitab, et juhataja valimine peaks olema õpetajate ülesanne.

A d a m s o n kaitseb uut redaktsiooni.

Hääletamisel võetakse vastu esimine ettepanek (§ 82) — poolt 31, vastu 21 häält. Teine ettepanek (§ 70) sai poolt 30 häält ja vastu ka 30 häält.

Üksmeelselt võetakse vastu otsus, et õpilaste esitajatel olgu õigus osavõtta pedagoogika nõukogu koosolekuist (§ 73, enne 85) ja hoolekogu koosolekuist (§ 81, enne 93). Mõlemate paragrahvide juures tunnistatakse otstarbekohasemaks endine kuju.

Kui veel mõned väikesed parandused tehtud, tunnistatakse avalikkude algkoolide seaduse eelnõu vastu võetavaks.

*

Järgneb A. Kuks'i referaat õpetajate palgamääruste § 9. kohta „õ p e - t a j a t ö ö k o o r e m“ (Vaata „Kasvatus“ nr. 1. jaan. 1920).

Referendi ettepanek võetakse peale lühikesi läbirääkimisi ühel häälel põhijoontes vastu.

Kaiki ettepanek: Õpetajate päev soovib, et haridusministeerium asuks kiires korras õpetajate uue palgaseaduse kokkuseadmisele, selle juures silmas pidades õpetajate päeva ja kongressi otsusi, — võetakse hääleenamusega vastu.

Tehakse lõuna-vaheaeg ja otsustatakse koosolekut jätkata kell 5 p. l

Õhtusel koosolekul tuleb esimesena päevakorrale õpetajate p a i u k i s e a d u s e küsimus. Et aga haridusministeeriumis väljatöötusel olev paiukiseaduse eelnõu veel ilmunud pole, samuti ka Tallinna Õpet. Seltsi vastava komisjoni töö pooleli, mispärast õpet. päevale ühtki kava esitada ei saa, siis otsustatakse lühikeste läbirääkimiste järele seda küsimust arutamisele mitte võtta.

Kongressil loodud sektsioonide ettepanekud lükatakse edasi, sest et esitajaid koosolekul ei ole. Hiljem jääb see punkt hoopis päevakorrast ära.

E. Õp. Liidu tegevuskavaga, mis asemikkude kogu koosolekul vastuvõetud, tutvustab koosolijaid J. Kents. Läbirääkimiseks sõna ei võeta.

Kooli päevaküsimuste all tutvustab A. Kuks koosolijaid ankeedi kavaga, mida ta mõtleb korraldada Eesti lapse ideaalide tundmaõppimiseks. Referent toob ülevaate tuntud hingeteadlaste sellekohastest ankeetidest ja leiab kõige otstarbekohasema olevat Meumanni kava, mis sisaldab viis küsimust lastele vastamiseks. Sellele vastavalt on ta ülesseadnud järgmised küsimused:

1. Missuguse elukutse valite enesele? Miks?
2. Kelle sarnane tahaksite olla? Miks?
3. Teie armsam õppeaine? Miks?
4. Teie armsam ajaviide? Miks?
5. Teie armsam raamat? Miks?

Peale selle oleks ankeedi lehel tähendatud: kool, klass, vastuseandja vanadus, vanemate elukutse.

Et saada usaldatavat materjaali teadusliku uurimuse jaoks, peaksid vastused olema otsekohesed, iseseisvad, järeloomeldud. Ankeedi tuleb ettevalmistada lastele seletades ta tähendust ja äratades huvi asja vastu. Vastamine sündigu klassis täielikus vaikuses ilma kõrvalise abita ja välise surveta. Õpilased, kes ei taha vastata, tuleb vabastada jne. Ankeedi lehtedega tuleb saata ka tarvilik juhatuskiri korraldajale. Referent palub mõtteid vahetada kõige pealt selle üle, kas niisuguse teadusliku ankeedi korraldamine oleks praegustes oludes tegelikult läbiviidav ja kas õpetajad oleksid valmis asja toetama.

Juhataja tähendab, et Eesti kooli loomiseks on tarvis tundma õppida Eesti last, mispärast igat sammu ses suhtes tervitada tuleb; soovitab elavalt asja kohta mõtteid vahetada.

Ernits ja Peet toonitavad, et noorsool juba palju avaram ankeedi leht, kus muu seas ka osa neist küsimusist leidub, juba valmis on trükitud ja ligemal ajal laiali saadetakse. Uue ankeedi asemel tuleks noorsoole appi minna ja aidata algatud töö lõpule viia. Tarbe korral võiks vast täiendava lisa ankeedile ligi panna.

K u k s: Tähtis on, kuidas uurimist ja teadete kogumist toimetada, mitte ankeedilehe kokkuseadmine. Kardan, et noorsugu ei suuda teaduslikku uurimist läbi viia. Ka noorsoo ankeedi kordaminekuks tuleb kaasa aidata, kuid sellel näivad olevat teised ülesanded. Ei vasta ka kavatsatud teadetekogumise viis teadusliku uurimise nõuetele.

K i e s e l leiab vastuvõetavama olevat Ernits'i seisukoha; arvab, et Kuksi kavatsus oleks tegelikult raske läbi viia ülemaalisel ulatusel. Sellelaadilise puhtteadusliku ankeedi võiks korraldada vast üksikutes koolides. Soovitab ankeedi kava enne Liidu pedagoogilises toimkonnas läbi arutada.

K u k s: Kui tahetakse teada saada, millest noorsugu huvitatud, siis võib seda koosolekul tähele panna, ka nende ankeet annab selleks vast küllaldase materjali, kuid teaduslik uurimus, millena on mõeldud minu kavatsus, nõuab täpiseid, põhjendatud andmeid. Vaja luua eeltingimused, mis võimaldaksid õigete vastuste andmise. Ei ole vajagi, et ankeet kõikides koolides korraldataks ja kõik õpilased vastaksid. Kui saaksime, näituseks kümnetuhat vastust, siis oleks see küllaldane materjal uurimiseks. Teated peaksid aga täpiseid ja usaldatavad olema. Kutsun üles kõiki ankeedi kordaminekuks kaasa aitama.

P i i s k a r juhib tähelepanu tingimuste peale, milles ankeet toime panna tuleb, iseäranis maa koolides. Koolid on viimsete aastate kestes üleelanud mitmesuguseid puuduseid, koolitöö omandanud teatava piirini juhusliku laadi. Kooliraamatukogud puuduvad, noorsookirjanduse turg on samuti tühi. Lapsed võivad sellepärast lugeda täitsa juhuslikult üksikuid raamatuid ja vastavad siis ka neis piirides — raske on neid andmeid võrrelda, kui puuduvad ühised tingimused vastuste andmiseks. Maa õpetajad peaksid siin sõna võtma ankeedi läbiviimise võimaluste kohta.

H. R o o s: Ankeedi küsimused on liig üleüldised. Ei ole vahet tehtud maa ja linna laste, rannaäärsete jne. vahel. Ankeedi küsimus tuleks läbi arutada õpetajate koosolekul ja sektsioonides ning alles siis asuda ta läbiviimisele.

K ä r k toetab ankeedi toimepanemist.

K. Ö u n a p u u leiab teadusliku ankeedi ja sellel põhjeneva uurimuse tarviliku olevat, arvab aga, et igale uurijale tuleb jätta tegevusvabadus, sest ei saa kedagi sundida just nii ehk teistsuguse küsimuse kallal juurdlema, kui tal selleks huvi pole. Tuleb sellepärast rehkendada selle arvamisele, kes hakkab kogutud materjali läbi töötama.

Järgneb.

Teine Ülemaaline Õppiwa Noorsoo Kongress.

3., 4. ja 5. jaanuaril peeti Tallinnas II. Ü. O. N. kongress ära. Saadikuid oli koolide ja organisatsioonide poolt rohkesti (119) kokku tulnud.

Kongressile töid tervitusi haridusminister K. Treffner, Eesti Õpetajate Liidu asemik V. Peet, „Kasvatuse“ peatoimetaja H. Roos ja õppurite organisatsioonide esitajad. Tervitustelegrammid olid saatnud Soome Koolinoorsoo Liidu juhatus ja Concordia valitsus ning toimetus Helsingist.

Päevakorra tähtsamateks punktideks olid aruanded kohtadelt, organiseerimine, noorsoo häälekandja ja Concordia küsimus ja referaadid.

Aruandeid oli maakondade keskbüroode, rühmade, „Uudismaa“ ja Ülemaalise Õ. N. Keskbüroo poolt. Suuremalt osalt ei olnud need aruanded aruanded selle sõna päris mõttes. Kaevati raskuste üle, millega ringidel tegemist. Suurem neist — õpetajate vastutulematust, kohati opositsiooni, ja ruumide puudus. Paistab, et ettevõtetele ei ole senni suudetud sisu anda, peale mõne (Rakvere loodusteadlaste ring ja mõned Pärnu, Viljandi ja Tartu rühmad). Õiendati rühmadevahelisi arveid, mis iseäranis läbirääkimistel ilmsiks tuli. Suurem arusaamatus Ülemaalise Keskbüroo ja Tallinna Keskliidu vahel oli tekkinud sellest et viimane I. Ülemaalise Kongressi otsustest mööda minnes, kohaliku kongressi otsusel end uuel alusel korraldas ja mõne Ülemaalise Kongressi otsuse vastu, muu hulgas „Uudismaa“ vastu, eitavale seisukohale asus. Vastastikutest etteheidetest paistis siiski, et ei ole tahetud teine teist eitada ja soovitakse vastolu lahendada.

Organiseerimisalal näis uue korralduse tarve üleüldine olevat. Selles asjas oli juba kavatsusi, osalt kokkukõlas Tallinna korraldusega. Leitakse, et sennise keskvoimulise Keskbüroo asemel tema büroode süsteemiga peab kohalikkudel rühmadel enam iseseisvust olema. Neid juhtnõore aluseks võttes, töötas selleks maakondade asemikkudest moodustatud komisjon ettepanekud valmis, mis üleüldisel koosolekul tulevase põhikirja alustena vastu võeti. Peajoontes oleks uus korraldus järgmine: kokkutulemise võimalusi silmas pidades — mitte maakondade piiridest kinni pidades — moodustaksid kohalikud ringid ja ühingud „Eesti Koolinoorsoo Liidu“ kohalikud ringkonnad. Need viimased moodustaksid eneste asemikkudest üleriiklise keskkorralduse — Liidu asemikkude kogu. Liidu asju ajaks Kongressi poolt valitud sekretariaat, mille asukoht Tallinnas (senni Tartus). Liidu juure tuleks luua vilistlaskogu, kes oleks tema toetajaks ja juriidiliseks isikuks.

„Uudismaa“ otsustati muuta 2 korda kuus ilmuvaks noorsoo ajakirjaks ilma ilukirjanduslike osata, mille asemel üks kord aastas album välja antakse. Mõlemate toimetused asuksid Tartus, samuti „Concordia“ Eesti alatoimetus. Esimise Kongressi otsus, mille järele igas koolis klassikomiteed peavad olema, muudeti nii, et komiteesid ainult tarviduse järele tuleb asutada. Õppuritel on ka kavastus, oma kirjastusühingut asutada umbes 1000 osaga à 50 m.

Ettekantud referaatidest kutsus esile pikemad mõttevahetused V. Ernitsi „Karskustöö noorsoo seas.“ Karskusidee vastu ei vaieldud keegi sõnavõtjaist, küll aga arvustati sennist karskus-kihutustööd, milles esimesel kohal on seisnud „sõnade tegemine.“ Võeti vastu resolutsioon, millega noorsugu karskusmõtte omaks tunnistab ja selle teostamiseks oma kaasabi lubab.

Saadikute poolt algatatud küsimuste hulgas tekitas elavaid mõttevahetusi õppurite-sõdurite kasarmuelu. Noorsugu on ise otsusele tulnud, et kasarmuelu teda rikub: mõnestki pahest ei pääse mööda, kannatab tervis, ei edene koolitöö. Mõni mõtteavaldus kuuludus õtse hädakisana. Vastuvõetud resolutsioon konstateerib kasarmuelust noorsoole tekkivat hädaohu ja kohustab tulevast sekretariaati omalt poolt selle kõrvaldamiseks samme astuma.

Õpetajate ja õppurite vahekorra asjus toonitati, et on õpetajaid, kes takistavad õppurite organisatsioonide tegevust. Vastuvõetud resolutsiooniga avaldati neile põlgust.

Tervitustelegrammid, saadeti Soome Koolinoorsoo Liidule ja „Concordiale.“ Kongress lõppes rahvushümnusega õppurite-sõdurite orkestri poolt.

Õhtul oli veel sõbralik koosviibimine — „oleng“ nagu teda nimetati. Tundub, et meie noorsool koosviibimisel veel puudus tuleb ühisest keelest: ei osata ühiseid mängu — ega laule jne. Pärast poole võttis „oleng“ siiski ühtlasema ja kodusema ilme.

Kongressil viibis ka Soome noorsoo esitaja. Õpetajaid oli kongressil vähe. Nende vastu oldi tähelepanelik, anti heal meelel sõna, võeti nende nõuanded heatahtlikult vastu ja kahetseti, et neid rohkem ei tulnud.

Õpetajad on kahjuks tarvitamata jätnud hea juhuse, noortsugu ja tema püüdeid tundma õppida.

Õpetaja.

Tallinna Õpetajate Seltsi peakoosolek.

kus paiukiseaduse eelnõu ja uute palganormide väljatöötamise küsimus tähtsamateks päevakorra punktideks olid, peefi 25. jaan. s. a.

Nagu teada, lõõtab praegu haridusministeerium õpetajate puhkepalga seaduse eelnõu välja, mis Asutavasse Kogusse läheb. Ministeeriumi eelnõus on aga palju määrusi, millega õpetajad nõus ei või olla. Nii, näituseks, ei võeta arvesse neid teenistuse aastaid, mil õpetaja väljaspool Eestit on teeninud. Sellega kannatavad need õpetajad, kes Vene valitsuse ajal kodumaal teenistust ei leidnud, nüüd aga peale revolutsiooni siia elama asusid. Tallinna Õpetajate Selts valis mõni aeg tagasi erikomisjoni, kes nüüd peakoosolekul oma eelnõuga esines. Koosolekul tehti veel palju olulisi muudatusi ja anti eelnõu uuesti komisjoni.

Niisama on valitsusel päevakorral uute palganormide väljatöötamine. Haridusministeerium oli Tallinna Õpetajate Seltsi poole pööranud, et palgaseaduse üksikutest puudustest ja soovitatavatest parandustest teada saada. Kuid haridusministeerium oli ka koalijuhatajate poole pööranud nende samade soovivaldustega.

Tallinna Õpetajate Selts arvas aga, et palgaseadust peab arutama õpetajate selts ja et üleliigne ning otstarbekohane oleks, kui üksikud koolid oma soovidega ministeeriumi pööraks.

Uute palganormide läbivaatamiseks valis koosolek 12-liikmelise komisjoni (6 alg- ja 6 kesk- ja erikoolide poolt); komisjoni valiti: Peet, Birk, Kahu, Mõru, Kikajon, Ehvert, Kann, Kuks, Kivi, Sihver, Raudkepp ja Nipmann.

Muude küsimuste seas otsustas Selts liigete surma puhul p ä r g a s i d mitte p a n n a, vaid lahkunud seltsiliste mälestamiseks erikapitaali asutada,

Karskuspüha koolides.

Karskusseltside Keskseltsi korraldab 15. veebruaril üleriiklise karskuspäeva. Haridusministeeriumi loaga korraldatakse aga kõigis Eesti Vabariigi koolides karskustunda laupäeval 14. veebruaril, kahel viimasel tunnil, keskseltsi poolt selleks kätte saadetud materjaalide põhjal, mida muidugi iga õpetaja ise läbi töötab laste haridusastet vastavaks karskustunniks. Tunni üleüldine mõttekäik võiks olla umbes järgmine: Iseseisva, terve, tugeva, haritud ja karske Eesti loomine. Alkoholismi kahju üksiku ja rahva kohta, tervise, kõlbluse, hariduse ja majanduse seisukohalt. Vastukaal alkoholismile — karskuspüüded. Moderni karskusliikumise algus Amérikas, selle mõju Inglis, Saksas, Läti ja Eestimaal (varane karskusliikumine). Uue aja karskusliikumise algus Eestis Soome mõjul (Karskusselts „Täht“ Toris 1889 a.). Karskustöö ja selle saavutused enne sõda. Sõjaegne keeluseadus, selle esialgne õnnestav mõju. Hilisema tagurpidi mineku põhjused: seisak karskustöös (sõjaolud, revolutsioon), karskusteadvuse nõrkus, arusaamatus, salaviinapõletamise kunsti laialilagunemine, sõda ja sellega kaasaskäiv toorenemine, järelevalve nõrkus (puudub kogukondade ja seltskonna kaastegevus), kee-

luseaduse rikkumine valitsuse enese ja lõbuhimulise rikkaks läinud jõukama kihi poolt. Praegune seisukord: kas keeluseadus ehk piiratud riigimonopool. Poolt ja vastu väited, muude maade kogemused (keeluseadus Amerikas ja Soomes, monopool Rootsis). Keeluseaduse elluviimiseks tarvis üleüldist poolehoidmist, suurt, korraldatud karsklaste väge. Noorte korraldamine karskustöök. Selle siht: mitte ainult üksikute joomisse langemist ära hoida, vaid ühisjõudu luua, mis mõjuks praegusegi seltskonna meeolelu pääle karskendavalt ja mis kindlustaks karskusaate tuleviku siis, kui praegused noored suureks saavad. (Soome keeluseadus — karskete noorte töö.) Noorte karskustöö algus Eestis Üleskutse seda jätkata ja ettepanek kohalik Noorsoo karskusühing asutada. Peajooned selle põhikirjast („Karske Nooruse“ järele).

Pühapäevaks kutsutagu kokku laste ja vanemate ühine karskuskoosolek, kus pandagu algus noorsoo karskusühingule ja selle vilistlaskogule; viimase liigeteks oleksid esialgu õpetajad ja lastevanemad, hiljemini ka noored, kes kooli lõpetanud ja täisealisteks saanud Vilistlaskogu põhikiri saadetagu registreerimiseks rahukogule, noorsoo karskusühingu oma — haridusministeeriumile. Keskoitokonna poolt saadetakv ankeetleht täidetagu ja saadetagu ära.

Vanemate koosolekul võidakse ka üleüldiselt seisukohta võtta karskus küsimuste kohta ja sellekohased resolutsioonid Asutava Kogu keeluseaduskommisjonile saata. Kooli algatusel kokkukutsutud vanemate koosolekute pidamiseks koolimaja ruumides siseministeeriumi poolt takistusi ei ole, nagu nende riidade kirjutajale siseministeeriumis seletati.

Karskustundide korraldamise kohta võiks veel järgmisi üleüldiseid näpunäiteid teha. Suurtes koolides tuleks muidugi klasse ühendada, kas kaheks ehk kolmeks rühmaks: vanemad klassid (VI—VIII), keskmised (III—V) ja alamad (kunni III); õppejõudude küllusel võib jaotust muidugi kaugemale viia.

Karskustunniandjateks võib kutsuda ka karskustegelasi väljaspoolt kooli, kuna haridusministeerium on selleks oma nõusolekut avaldanud.

Suuremais linnades, kus koolid töötavad niihästi hommikupooliti kui õhtupooliti, võidakse häid karskustunniandjaid kutsuda ühest koolist teisegi.

Maal jääb karskustundide korraldus ja ettevalmistamine üksikute õpetajate hooleks, kuna puudub võimalus õpetajate vahel laiemalt kokku puutuda. Lähemalasuvate karskuseltside tegelastega ja lastevanemate asemikkudega või kooli hoolekogudega peaks siiski asja üle läbirääkima ja teatud ettevalmistusi tegema.

Linnades on aga võimalused hoopis avaramad. Kõnelemata suuremate koolide pedagoogika nõukogudest on siin võimalus ülelinnalisi õpetajate koosolekuid kokku kutsuda karskuspäeva korraldamiseks ühise kava järele ühes kohalikkude karskuseltside tegelastega. Pääle selle tuleks suuremates linnades tingimata nädal või mõni päev enne karskuspüha karskustunniandjate koosolek ära pidada, kus tunni sisu omavahel üksikasjaliselt läbi arutataks.

*

On loomulik, et õpetajad-karsklased astuvad siin igalpool eesrinda karskustundide andmises. Neid leidub tingimata igas suuremas koolis. Vähemais koolides võib aga juhtuda, et ei ole õpetajat-täiskarsklast. Kuidas niisugusel juhtumisel teha?

Iseenesestki mõista, et mingisugust kasu pole karskustunni andmisest, kui õpetaja on põhimõtteliselt karskusvästane ega sellele sugugi kaasa ei tunne, seda ka mitte objektiivselt hinnata ei suuda. Siin oleks

ainus võimalus võrast karskustunnindajat kutsuda, või jälle õpilastel lasta sellekohaseid karskussisulisi kirjutusi ette lugeda (kui see õpetajale mitte väljakannatamult piinlik pole).

Niisuguseid õpetajaid on aga loodetavasti vähe. Rohkem on vahest neid, kes asuvad põhimõttelikult karskusmeelsel seisukohal, kes aga siiski oma inimliku nõrkuse tõttu vahest alkoholi „võtavad.“ Missugusele seisukohale peavad need asuma? Neil on võrdlemisi kergem karskustunde anda, kui eelmisse kategooriasse kuuluvail, oletades, et neil julgust jätkub oma nõrkust nõrkuseks nimetada ja teisi selle eest hoiatada. Päälegi võiks niisuguste peakarskete õpetajate jaoks karskuspüha saada seks punktiks, kust päale muutuvad nemadki täiskarsklasteks.

Eesti karskusasi on pika sõja kestes mitmesugustel põhjustel allamäge läinud. Karskusasi on nii mõnegi ringkonna meelest naeruväärseks saanud, vähemalt ollakse ükskõikne selle vastu. Karskusmeelseid jõude on pika vaheaja järele vähe järele jäänud ja needki hakkavad endid alles korraldama.

Kõige vähem on tõusvast alkoholismilainest puudutatud meie koolõpetajad ja õppurid. Nende juures leiab karskusaade kõige rohkem pinda, nagu seda näitavad II. Öppiva Noorsoo Kongressil, Rahvahariduspäeval ja Õpetajate - päeval vastuvõetud resolutsioonid, karskustöö lootusrikas algus Eesti koolinoorsoo hulgas ja see vastutulek karskuspüha mõttele niihästi haridusministeeriumis kui ka nende õpetajate ringkondades, kellega nende ridade kirjutajal on tulnud kokku puutuda, iseäranis Tallinnas.

Kool, iseäranis noorsugu, on meie tuleviku, on Eesti elu uuenemise pant, ka karskuspüüetes. Koolist algab Vaba Eesti karskendamisprot. sess ja kisub lõpeks kaasa needki ringkonnad, kes praegu alkoholismi teenistuses vettivad.

V. Ernits.

Kõigile Eesti õpetajaile.

Eesti õpetajad! Kaua oleme elanud igaüks oma ette, ei ole teine teisest aru saanud, oleme koguni võrastanud teine teist. Meid on lahutatud, ja meie oleme lasknud end lahutada. Meie ei ole tunnudki teine teist.

Meil puudusid võimalused arenemiseks — meil, õpetajail, kelle olemasolu on mõeldav ainult igapäevases edenemises, täienemises, kasvatusteaduse võitudega sammu pidamises — asja kursis olemises.

Jäädes kõrvale sellest, eitaksime endid kui kutset. Me teeksime oma olemasolu raskeks, peaeagu kannatamatuks, sest kasvatustöö ilma huvita, andumusega on tänamatu.

Aga meie kutses peituvad võimalused saada tänuväärilisemaks tööalaks. Vähesed õnnelikud on seda maitanud, neid võimalusi teostades — enam andega, instinktiga, kui teadliku, sihikindla püüdega. Aga kui kasvatustöö ei saa olla loov taidetöö igal ajal, igal kohal, iga ühe käsitusel täiel määral, siis võib ta seda olla teatud piirini, ja ta peab ka seda olema, vähemalt teatud piirini!

Mis siis sest, kui meil on enam kannatusi, sisemist pingutust, kui põleme läbi rutem teistel aladel töötajast, kellel on tegemist hingetu materjaliga, mis jätab su rahule, kui sina teda ei puutu. Mis siis sest — meil on ju ka rahuldavaid, mitmevõrra tasuavaid, ülevaid läbielamisi, mida võivad tekitada ainult suhted hingeliste olevustega.

Kes meist ei tahaks kasutada kõiki võimalusi, et leida omas kutses õnne, et võida temale anduda!

Õnnelik on see, kes leidis enese andele vastava kutse. Aga temagi huvi tõuseb, kui ta veel põhjalikumalt tutvuneb oma ülesandega.

Iga töö, ka kõige lihtsamgi, ei edene, rikub ainult tuju, kui teda ei mõisteta teha, kui ei tunta materjali, tööriistu ega nende käsitust.

Huvi asja vastu eeldab tema igakülget tundmist, tema kursis olemist.

Mis teed, mis vahendid on meil, Eesti õpetajail, oma kutse kursis olemiseks, meil, kes on kasvatatud võõras koolis võõrastele ülesannetele, kellest paljud üleüldse ei ole kaasa saanud kutsele vastavat hädapärastki varustust?

Kursused, kongressid, õpetajate päevad, nii elustavad ja soovitavad kui nad ka on, ei ole ikkagi kõigile kättesaadavad.

Kirjandus aga, raamat, teatud minimum pedagoogilist kirjandust on igale kättesaadav — ta tuleb ise koju, metsanurkagi.

Jooksev, põlevaid päevaküsimusi tabav pedagoogiline kirjandus, mitmekülgne ligidane koha ja aja poolest — see on meie kutsele hingamisorgaaniks, ilma milleta lämbuksime.

Eesti õpetajad! Sennised katsed Eestis kasvatusteaduslikku ajakirja välja anda ei ole õnnestanud: **õpetajad**, rääkimata tema soovimisest teistele, ei ole teda **tarviliselt toetanud oma tellimistega**.

Kui pedagoogilise ajakirja lugemine ei ole veel mõnele sisemiseks vajaduseks saanud, siis vähemalt on ta kõigile meist **kohuseks** saanud. Meie, Vaba Eesti maasool, ei tohi tuim olla — oma enese kahjuks ja õnnetuseks! Ükski meist ei tohi enesele lubada meie kutsele häbi teha.

Haritud maailmas on võimatu, ettekujutamatu õpetaja, kes ei loe pedagoogilist kirjandust, kes ei telli oma häälekandjarki.

Kaõ peab meil uus katse nurja minema, nagu endisedki. Kas tahame oma praeguse häälekandja surmata osavõtmatusesega, ignoreerimisega? või arvate, et ta võib ilmuda ilma tellijateta?

Õpetajad! Seekord on organiseeritud õpetajad ise asunud pedagoogilise ajakirja väljaandmisele. Teil on tarvis ainult tellida, ainult väike osa oma palgast välja anda, ja te kindlustate ajakirja olemasolu ja aitate luua võitlusvahendi oma parema tuleviku eest.

Õppigem tundma teine teist, andkem käsi teine teisele teel, millel on veel nii palju ohakaft! Tehkem seda oma häälekandja kaudu! Tehkem seda, teine teisele vahel kibedusigi üteldes!

Eesti õpetajad! Kas olete kuulnud, et Tallinnas ilmub ajakiri, mille nimi on „Kasvatus“?

Kui olete seda kuulnud, siis tellige viibimata „Kasvatus“.

Kui Te ei ole veel seda kuulnud, siis tellige „Kasvatus“, **mitte homme, vaid täna**.

Iga Eesti õpetaja peaks ühe eksemplari ise tellima ja veel vähemalt ühe tellija soovitama. Veel parem kaks ehk kolm. Seda teete eneste huvides.

Tellige „Kasvatus“ ka kooli raamatukogule, soovitage teda teistele raamatukogudele, lastevanematele ja haridustegelastele.

*

„Kasvatus“ toob juhtkirju kooli- ja hariduselusse puutuvatest päevaküsimustest; artiklid puhtpedagoogilistest küsimustest, koolikorraldusest, noorsooliikumisest jne; arvustusi ilmuvatest raamatutest, iseäranis kooliraamatutest; teateid õpetajate organisatsioonidest ja nende tegevusest,

kongressidest, õpetajate päevadest, kursustest jne., teateid koolielust kohtadelt. „Kasvatus“ annab ka ruumi küsimustele ja kostmistele lugejate ringkonnast. „Kasvatus“ lisas ilmuvad kõik haridusministeeriumi korraldused ja kooliseadused.

„Kasvatus“ kaastöölisteks on Eesti õpetajad ja kooliarstid. Kes õpetajaist veel kaastööd ei saada, seda kutsume sellega ühes vähemalt kohalikka teateid saatma (Vaata ka „Kasvatus“ 5. vihk lhk. 160).

„Kasvatus“ on eriteadusline ajakiri, ta ei seisa ühegi poliitilise rühma huvide teenistuses. Tema tugevus ripub kaastöölistest ja lugejatest ühevõrra. Mida suurem „Kasvatus“ tellijate arv, seda kindlam tema jõud, mida kindlam ta jõud, seda enam võimalust ta sisu eest hoolitseda. „Kasvatus“ toimetusel ongi hea meel tunnistada, et selles asjas palju lootusi on: tõsine kaastöö rohkeneb iga päevaga.

„Kasvatus“ väljaandjaks on Eesti Õpetajate Liit, tema toimetajaks Liidu asemikkude kogu poolt valitud toimikond.

„Kasvatus“ ilmub 2 korda kuus 32. leheküljelisena, lisaks 16 lehekülge haridusministeeriumi teateid ja kooliseadusi. 1919. a. lõpuni on ilmunud 6 vihku, mida veel võib järele tellida, tulebki tellida, sest muidu ei saa täit ülevaadet meie sennisest koolikorraldustööst.

„Kasvatus“ tellimishind on 20 m. veerandaastas. Üksiku vihu hind 4 m., saada raamatukauplustest.

„Kasvatus“ tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused Eestis ja „Kasvatus“ talitus Tallinnas, Pikal tän. nr. 26, kella 2–5 p. l.

Tallinnas, jaanuaril 1920.

„Kasvatus“ toimetus.

Märkus: Iga õpetaja kolbline kohus on selle üleskutsega iga teist õpetajat tutvustada.

Kõigile õpetajate organisatsioonidele.

Et saada ülevaadet organiseeritud õpetajaskonna tegevusest läinud aastal, selleks saatis Eesti Õpetajate Liidu juhatus hiljuti maakonna õpetajate liitude ja nende kaudu kõigile õpet. ühingutele küsimuslehed, mille peale la ootab läinud aasta aruannete najal antud vastuseid 1. märtsiks s. a. I peaks mõni ühing olema saanud küsimuslehte, siis tuleks tal pöörduda kus maakonna liidu või E. Õ. Liidu poole. Oleks huvitav, et vastaksid ka need ühinged, kes veel Liitu astunud ei olegi, kui neid peaks leiduma, ning ära tähendaksid, miks nad Liidust eemale jäänud.

Peale nõutavate vastuste võiksid ühinged anda ka teisi teateid, mis ise loomustavad nende tegevust.

Ühtlasi palub Liidu juhatus võimalikult aegsasti enesele teatada kõigist suuremaist õpetajate koosolekuist, et oleks võimalik neid tarbekorral ära kasutada, saates neile oma esitajaid mõnesuguste päevakorral olevate ülesannetega.

Samuti saadetakse Liidu juhatusel või „Kasvatus“ toimetuse adressil teateid liitude ja ühingute tegevusest, koolioludest, kohalikkudest päevamuredest, kavatsustest, õpet. koosolekute kirjeldusi jne.

Eesti Õpetajate Liidu juhatus.

Haridusministeeriumi määrused ja korraldused.

Maakonna- ja linnakoolivalitsustele ning riigikoolide juhatajatele.

Kunni üleüldiste riigis pühitsetavate pühade kindlaks määramiseni Asutava Kogu poolt otsustas Ministeerium õpilasi järgmistel usupühadel sunduslikust koolitööst vabastada:

I. Luteruseusulisi:

1. Üuel aastal — 1. jaanuaril,
2. Kolmekuninga päeval — 6. jaanuaril,
3. Paastu Maarja päeval — 25. märtsil,
4. Suurel Neljapäeval,
5. Suurel Reedel,
6. Ülestõusmise pühal (2 päeva),
7. Taevaminemise pühal,
8. Nelipühal (2 päeva),
9. Jaani päeval — 24. juunil,
10. Palve päeval,
11. Usupuhastuse pühal — 31. oktoobril,
12. Jõulu pühal (2 päeva).

II. Õigeusulisi:

1. Üuel aastal — 1. jaan.,
2. Kristuse ristimise pühal — 6. jaan.,
3. Kristuse templisse viimise pühal — 2. veebr.,
4. Neitsi Maarja rõõmu kuulutamise pühal — 25. märtsil,
5. Kannatamise nädalal ja Ülestõusmise pühal,
6. Issanda taevaminemise pühal — (Suurel ristipäeval),
7. Nelipühal,
8. Kristuse seletamise pühal — 6. aug.,
9. Jumala Ema uinumise pühal — 15. aug.,
10. Jumala Ema sündimise pühal — 8. sept.,
11. Risti ülendamise pühal — 14. sept.,
12. Jumala Ema templisse viimise pühal — 21. nov.,
13. Jõulu pühal.

III. Katolikuusulisi:

1. Uuel aastal — 1. jaan.,
2. Kolmekuninga päeval — 6. jaan.,
3. Püha Joosepi päeval — kesknädalal kolmandal nädalal peale Lihavõtte p.,
4. Ülestõusmise pühal,
5. Taeva minemise pühal — neljapäeval kuuendal nädalal peale Lihavõtte p.,
6. Püha Eukaristiuse pühal — neljapäeval üheksandal nädalal peale Lihavõtte p.,
7. Püha apostlite Peetruse ja Pauluse päeval — 29. juunil,
8. Neitsi Maarja uinumise päeval — 15. aug.,
9. Pühade päeval — 1. novembril,
10. Nigula-Maarja päeval — 8. detsembril,
11. Jõulu pühad, 25. ja 26. detsembril.

IV. Juudiusulisi:

1. Kahel päeval aasta algul „Rosh-Gashono“,
2. Shabos „Tshuvo“,
3. Puhastamise päeval „Jom-Kipur“,
4. Kahel esimesel Lehtmajade pühal „Sukos“,
5. Kahel viimasel Lehtmajade pühal,
6. Rahvuslisel pühal „Hanuko“ — 19. detsembril s. a.,
7. Purim — 4. märtsil 1920 a.,
8. Esimestel kahel Lihavõtte pühal — 3. ja 4. aprillil 1920 a.,
9. Viimastel kahel Lihavõtte pühal — 9. ja 10. aprillil 1920 a.,
10. 2 päeval „Schvues“ — 23. ja 24. mail 1920 a.,
11. Templi lõhkumise pühal „Tishe-Beav“ — 25. juulil 1920 a.

Pühad on uue kalendri järel arvatud.

Tallinnas, 16. detsembril 1919. a. nr. 21293.

Osakonna juhataja: E. Martinson.

Sekretäär: P. Madisson.

Reskkooli käsitöö õpetajate ettevalmistamise kursuste korraldus.

1. Tallinna õpetajate seminaari juures avatakse 1920. a. veebruaris keskkooli käsitöö õpetajate ettevalmistamise kursused.
 2. Kursuste vältus on 2 aastat.
 3. Kursustele võetakse vastu mõlemast soost isikuid keskkooli haridusega ja tegelikka õpetajaid ka vähema kui keskkooli haridusega. Viimastele võimaldatakse keskkooli haridusele vastava üleüldise hariduse omandamine sellekohaste täiendavate — haridusministeeriumi poolt kindlaks määratud — ainete läbivõtmise teel.
- Märkus: Kursuste nõukogu võib kursustele vastu võtta ka teisi isikuid vabakuulajaina.
4. Õpetus kursustel on maksuta.
 5. Kursustel õpetatavad ained on: 1) Kasvatusteadus ühes kasvatus-teaduse ajalooa, didaktikaga, pedoloogiaga, 2) hingeteadus, 3) tervishoid, 4) kunsti ajalugu (mille juure kuulub ka stiilõpetus), 5) joonistamine (kujutav ning tehniline) ja voolimine, 6) käsitöö metoodika, 7) käsitöö (pedagoogiline): a) metallitöö, b) puutöö, d) paberi- ja papitöö, e) riide- ning lõnga töö.

6. Teisel õppeaastal korraldab kursuste nõukogu kursuslastele koolides praktikatunnid.
7. Peale teoreetiliste ainete läbikuulamist teevad kursuslased neis ainetes eksami.
8. Kursustest osavõtjad peavad pedagoogika nõukogu poolt kindlaks määratud iseseisvaid tööd töökodades ära tegema ja nõutava arvu praktikatunde koolides andma.
9. Kursuste lõpetajatele antakse haridusministeeriumi poolt tunnistused, mis õiguse annavad keskkoolides käsitööd õpetada.

Märkus: Vabakuulajad ja need kursustest osavõtjad, kes kursuste lõpuks keskkooli haridusele vastavat üleüldist haridust omandanud ei ole, loetakse kursuse läbikuulajaks vabakuulajana ja antakse neile kursuste nõukogu poolt sellekohased tunnistused.

10. Kursuste lõpetajad kuuluvad käsitöö õpetajaina palga saamise suhtes II järku. (28. augusti 1919. a. määrus õpetajate palkade kohta).
11. Kursuste juhatajate moodustavad: juhataja, juhataja abi ehk tehniline juhataja ja pedagoogika nõukogu.
12. Kursuste juhatajaks on Tallinna seminaari direktor.
13. Juhataja abi ja õpetajate kandidaadid paneb kursuste juhataja ministeeriumile kinnitamiseks ette.
14. Pedagoogika nõukogu koosolekutest võivad kursuslaste esitajad sõnaõigusega osa võtta.

Haridusminister K. Treffner.

Kooliosakonna juhataja E. Martinson.

Maakonna- ja linnakoolivalitsustele.

Lähemal ajal tuleb Asutavas Kogus harutusele algkoolide seadus. Selle seaduse kiirem või aeglasem maksmapanemine oleneb ära meie koolioludest. Hädapärast oleks tarvis peajoonteski ülevaadet saada sellest, kuidas meil on suudetud 4-aastast sunduslikku algharidust tegelikult läbi viia. Osakond palub sellepärast koolivalitsusi teatada:

1. Kui suur % (umbes) koolikohustuslisi lapsi ei saa tarvilist sunduslikku algharidust?
2. Missugused on tähtsamad põhjused selleks?
3. Mitmes koolis on 4. õppeaasta teostamata jäänud: a) õpetajate puudusel, b) ruumide puudusel, d) õpilaste puudusel?
4. Mitmes koolis töötab üks õpetaja 4. õppeaasta lastega?
5. Mitu kooli seisavad täiesti (välja arvatud need koolid, mida koolivalitsus ise algkoolide võrgu mõttes tarvilikuks ei loe?) Mis põhjusel?
6. Kui palju oleks käesoleval kooliaastal koolivalitsuskonnas enam õpetajaid vaja olnud, kui neid oli, et tarvilisel määral 4-aastast sunduslikku algharidust teostada?

Teated ei tarvitse just täiesti täpiseks olla, kuna nende saamise rutulus selle all kannataks. Soovitav oleks teateid 2 nädala jooksul saada.

Tallinnas, 26. jaanuaril 1920. a. nr. 2153.

Kooliosakonna juhataja E. Martinson.

Sekretäär A. Starrkopf.

Koolinõunikkudele.

Olen kooli katsumistel leidnud, et mõnes koolis Haridusministeeriumi 1919. a. 11. jaan. ja 24. sept. määrusi võõraste keelte õpetamise alguse kohta tähele pandud ei ole ja esimese (tihti ka teise) võõra keele õpetamisega juba kolmandal õppeaastal (mõnes koolis veel varemgi) algust on tehtud. Tähendatud määrused põhjenevad 1918. a. 2. detsembri seadusel (vaata 1918. a. „Riigi Teataja“ nr. 5). See seadus ei ole mitte endisest ajast pärit, tema nõudmisi ei saa vananenuiks pidada; tema väljandmisel peeti silmas tungivat tarvet kooli (iseäranis esimesi õppeaastaid) kasvatuseduslastele alustele rajada, sest õppeaastatel, kus laps veel emakeeltki tarvilise kindlusega omandanud ei ole, kus tal mõisteid ja assotsiatsioone võrdlemisi napilt olemas on, ei või võõra keele õppimine meil tarvituselolevate õppeviiside juures muuks kui meelepidamise koormamiseks saada, pealegi niisuguseks, mis lapse kooli ja õppeainete vastu, kui mitte vaenuliseks, siis vähemalt külmaks teeb. Loomulist huvi lapsel võõra keele ja võõra vaimuilmaga vastu sellel ajal harilikult veel ei ole, — huvi aga on igasuguse õpetamise juures tähtsamaks teguriks. Keelte liigvarajane õpetamine sünnib lapse üldise arenemise arvel, viimase kahjuks.

Sellepärast on ministeerium ainult erakorraliselt mõnel üksikul juhtumisel lubanud kolmandal õppeaastal juba alatud ühe võõra keele õpetamist käesoleval õppeaastal jätkata, et õppimise katkestamisel õpilased koolinõukogude ja koolivalitsuste süü läbi kahju ei saaks. Teise või esimese õppeaasta kohta ühtki niisugust luba antud ei ole, ega antagi. — Niisuguseid asjaolusid paluks ma koolide katsumisel silmas pidada. — Nendel juhtumistel, kus saadud luba põhjal võõrast keelt kolmandal õppeaastal õpetatakse, tuleb Teil tarvilisi juhatusi anda, et õpetamisel õppeviis laste vähest üldist arenemist silmaspidades valitaks. Nii tuleks sarnasel korral peaaesjalikult keelt ennast (suusõnalist, igapäevases elus tarvitavat) harjutada ja lugemis- ja kirjutusharjutusi õige vähesel määral ja alles aasta lõpu poole lubada. Igal tingimisel peab aga nähtus kõrvaldatama, et tähendatud kordadel võõra keele õpetuslaste õppimistööst ja tööjõust enama jao ära tarvitab, nagu seda praegu õige tihti tähele panna võib.

Tallinnas, 12. jaanuaril 1920. a. nr. 74.

Riigikoolinõunik: F. Mikkel Saar.

Sekretäär: A. Madisson.

Kõikidele koolivalitsustele.

Haridusministeeriumi majandusosakond palub koolivalitsusi 10. veebruariks s. a. juurdelisatud vormi järele aruannet saata ministeeriumi poolt avatud krediidist avalikkude eri- ja keskkoolide õpetajaile 1919. a. II. poole eest väljamakstud põhipalgaga ja elukalliduslisa üle — iga kooli kohta eraldi — kus juures igale õpetajale väljamakstud põhipalk ja elukalliduslisa üles tähendatud oleks.

Ühtlasi palub osakond aruannet saata algkoolide õpetajaile nende samade kuude eest makstud elukalliduslisa kohta. Aruandes olgu ära tähendatud: kooli nimetus, õpetajate arv tähendatud koolis ja väljamakstud summa.

Tallinnas, 13. jaanuaril 1920. a. nr. 5225.

Osakonna juhataja: A. Uuli.

Sekretäär: K. Rumma.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele.

Walitsusel on päevakorral uute palganormide väljatöötamine.

Et 28. aug. õpetajate palgaseadusega õpetajate palgad enamvähem kokkukõlasse said viidud teiste riigiteenijate palkadega, siis tõuseb nüüd tarvidus ka õpetajate palgaseadust uuesti läbivaadata, et õpetajate palgasid jälle kokkukõlasse viia uute kavatsetavate riigiteenijate palkadega.

Ühes sellega loeb Haridusministeerium tarvilikuks ka teisi muudatusi 28. aug. seaduses ette võtta, et kõrvaldada neid puudusi, mis selle seaduse tarvitamisel ilmsiks tulnud.

Haridusministeerium palub maakonna- ja linnakoolivalitsusi, ära tähendades nimetud seaduse üksikuid puudusi, soovitatavatest parandustest võimalikult konkreetsetel kujul Ministeeriumile hiljemalt 2. veebr. teatada.

Seda ettepanekut palub Ministeerium ka koolijuhatajatele teatada, kes omi sooviavaldusi otse Ministeeriumisse võiksid juhtida.

Tallinnas, 16. jaanuaril 1920. a. nr. 1110.

Haridusminister K. Treffner.

Kantsleile juhataja J. Rebane.

Algkirjaga õige:

Kantsleile juhataja J. Rebane.

Maakonna- ja linnakoolivalitsusele.

Käesoleva aasta jaanuari kuus avatakse Tallinna õpetajate seminaari juures kaheaastased keskkooli käsitöö õpetajate ettevalmistuskursused. Kuna korraliku ettevalmistusega käsitöö õpetajaist igalpool suur puudus on, siis oleks suuremal arvul kursustest osavõtmise väga soovitav. Häid käsitöö õpetajaid saaks loodetavasti neist kursuste lõpetajaist, kes enne tegelikud õpetajad olnud. Kuna neil aga võimata on kooliaasta keskel ilma koolivalitsuse loata kui ka ainelistel põhjustel kursustest osa võtta, siis oleks soovitav, et Koolivalitsused omalt poolt kursustele komandeeriks õpetajaid, kellel suur huvi on asja vastu ja kellest häid käsitöö õpetajaid loota võib, selle juures eesõigust andes isikuile, kellel sel alal juba teatud kogemused olemas. Õpetus kursustel on maksuta. Lähemaid teateid kursuste kohta saab Tallinna õpetajate seminaari direktorilt. Osakond palub teatada, kas ja keda mõtleb Koolivalitsus õpetajaist kursustele komandeerida.

Tallinnas, 3. jaanuaril 1920. a. nr. 210.

Osakonna juhataja: E. Martinson.

Sekretäär: P. Madisson.

Haridusministeeriumi otsused.

Kõikidele koolivalitsustele.

Haridusministeeriumi majandusosakond teatab seega ministeeriumi haridusnõukogu otsuse põhjal õpetajate järkudesse paigutamise asjus — palgasaamise suhtes järgmist: 1. Õpetajad, kes lõpetanud konservatooriumi, Bestushevi kõrgemad kursused, Tartu kõrgemad naiskursused, Riia politehnikumi kaubandusosakonna ja kommertsinstituudi, kuuluvad palgasaamise suhtes I. järku.

2. Õpetajad, kes lõpetanud Bobrishtshev-Pushkini kursused ja Stieglitsi kunstikooli (kellel 6. kl. eelharidus), kuuluvad palgasaamisel II. järku.

3. Õpetajad, kes lõpetanud õpetajate seminaaride juures kahekunni kolmekuulised pedagoogika kursused, õigustega erakeskkooli, õigustega tütarlaste gümnaasiumi 7. kl. enne 3./VII. 1916. a., Tallinna kunsttööstuse kooli, Berliini võiml. instituudi, (eelhariduse IV kl.), Lehevizkaja-Skaloni kursused, Stroganovi kooli, võimlemise õpetajate kursused Riia õpperingkonna juures (eelharidus VI kl.), Goldingeni õpetajate seminaari ja Smolnõi ja Helene instituudi, kuuluvad palgasaamise suhtes III. järku.

Tallinnas, 3. detsembril 1919. a. nr. 52000.

Osakonna juhataja eest A. Veinmann.

Sekretäär K. Rumma.

Alguskirjaga õige:

Sekretäär A. Starrkopf.

Rõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele ja Haridusministeeriumile alluvatele asutustele.

Õiendus.

Haridusministeeriumi majandusosakonna poolt väljasaadetud ringkirjas 23. detsembril 1919. a. nr. 52000 on Lohevitskaja-Skaloni kursuste lõpetajad arvatud ühe varem Haridusnõukogu otsuse põhjal III. järku, kuna Haridusnõukogu 26. novembri 1919. a. otsuse järele nimetud kursuste lõpetajad kuuluvad palga suhtes II. järku, mida Haridusministri otsuse põhjal Haridusministeeriumi kantselei palub Teid ülevalnimetud ringkirjas lahkesti ära parandada.

Tallinnas, 23. jaanuaril 1920. a. nr. 1178.

Kantselei juhataja J. Rebane.

Asjaajaja Gross.

Haridusministeeriumi seletused.

Maakonna- ning linnakoolivalitsustele ja riigikoolide juhatajatele.

Koolivalitsuste järelekuulimise peale 9. detsembri s. a. nr. 21247 ringkirja kohta linnakoolide (kõrgemate algkoolide) juures korraldatud ühekuulise kaheaastaste pedagoogika kursuste lõpetajate kolmandasse järku arvamise asjus seletab Osakond:

1. 31. märtsi 1900. a. määruste põhjal võeti tähendatud üheaastastele kursustele vastu isikuid, kes olid linna-, kreis-, vaimuliku- või mõne teise kooli lõpetanud, mis oma ulatuse poolest linnakoolist madalamal ei seisa (7. jaanuari 1902 a. nr. 1134 korralduse põhjal võeti kursustele eksamiga vastu ka isikuid, kes tähendatud õpeasutusi ei ole lõpetanud). Kursuste siht oli algkooli õpetaja kutse eksamile ette valmistada. Eksam korraldati 20. märtsi 1896 a. määruste põhjal. Selle määruse juuresoleva kutsetunnistuse vormi põhjal ei tähendatud esialgu — kunni ses suhtes muutust toova 1902 a. 6./15. veebruari nr. 4967 korralduse väljaandmiseni —

eksaminandi teadmisi ja võimisi üksikuis õppeaineis. Aga nende tunnistuste peale, kes ka geomeetrias eksami ära tegid, tähendati, et neil on õigus õpetada 2-kl. minist. koolides. 1902 a. 6./15. veebruari nr. 4967 korralduse põhjal hakati üheaastaste pedagoogika kursuste lõpetajaile algkooli õpetajate tunnistusi välja andma ära tähendades tunnistuse omaniku teadmisi ja võimisi üksikuis aineis. Selle juures kadus ära otsekohene tarvitus iseäranis nimetada, et tunnistuse omanikul on õigus õpetada 2-kl. koolis, kuna tunnistusest juba näha on, kas on geomeetrias eksam tehtud ja sellega nimetatud õigus omandatud. Tähendatud ringkirja põhjal oli üksikuis aineis teadmiste ja võimiste hindamisel tunnistuslehel sihiks „alust anda ühe õpetaja eesõigustamiseks teise ees, kui mitu kandidaati ühe õpetaja kohta saamisel võistlevad.“ Selle juure on tähendatud, et „Ministeerium arvab soovitavaks“ — sellega siis mitte sunduslikuks, „et enam edasijõudnud (наибольше успѣвшихъ) kursistide tunnistustel üles märgitaks nende õigus õpetada 2-kl. minist. koolides, nagu see on kindlaks määratud Ministeeriumi poolt kinnitatud 20. märtsi 1896. a. määruste § II p. g.“ (Tähendatud punktis on öeldud, et eksam geomeetrias on sunduslik neile, kes soovivad 2-kl. minist. koolides õpetada). Kui siis ka neis tunnistustes, kus eksami õppeaineid üksikult ära tähendatud, veel juure lisati tunnistuse omaniku õigus õpetada 2-kl. minist. koolides, siis ei saa seda juurelisandust lugeda oluliseks määravaks vahe tegijaks tunnistuste omanikkude õiguste asjas — seda ei saa ta olla juba sellepärast mitte, et selle juurelisanduse kohta käiv ettepanek ei ole avaldatud kategoorilisel kujul —, vaid soovituseks õpetaja ametisse määramisel 2-kl. minist. koolidesse. (4. juunil 1875 a. kinnitatud ministeeriumikoolide instruksiooni § 59. põhjal määrati ühe- ning kaheklassil. ministeer. koolidesse õpetajaiks isikuid, kellel vähemalt algkooli õpetaja kutse, ja „kes on tuntud oma asja teadmise ja pedagoogilise vilumuse poolest.“ Sellega on juba algkooli õpetaja kutse omandamisega kätte saadud haridusline tsensus, mis õiguse annab 2-kl. minist. koolides õpetada. Kui küll kohale määramisel vilumust ja asja teadmist eeltingimiseks seatakse, siis ei ole sellega ometigi hariduse tsensus, mis vormiliselt selle õiguse annab, kõrgendatud.) Üheaastaste pedagoogika kursuste lõpetajad pidid eksami tegema — kuigi lühendatud kujul — kõigis aineis, mis on tähendatud 20. märtsi 1896 a. määrustes ja eeskävades, kuigi nad neld aineid linnakoolis ses samas ulatuses läbi olid võtnud — sellega ka geomeetrias, kui nad tahtsid omandada õiguse õpetada 2-kl. minist. koolides. Ettetoodust järgneb, et õiguse 2-kl. minist. koolides õpetada on omandanud peale nende, kellel see otsekohene tunnistustel on ära tähendatud ka need linnakoolide juures korraldatud üheaastaste pedagoogika kursuste lõpetajad, kelle kutsetunnistustest näha on, et nad ka geomeetrias eksami on ära teinud.

2. Õiguse 2-klassilistes minist. koolides õpetada on omandanud kõik kõrgemate algkoolide juures korraldatud kaheaastaste pedagoogika kursuste lõpetajad.
3. Asutava Kogu poolt 28. augustil 1919. a. vastu võetud õpetajate palga kohta käivas määruses ettenähtud III. järgu palganormid on maksvad eespool tähendatud õpetajaile — linnakoolide (kõrgema algkoolide) juures korraldatud ühe- ning kaheaastaste pedagoogika

kursuste lõpetajaile, kes omandanud õiguse õpetada 2-kl. minist. koolides — sellest ajast, mis nimetatud määruse § 15. on ära tähendatud, s. o. 1. juulist 1919 a. arvates.

Tallinnas, 23. detsembril 1919. a. nr. 21296.

Kooliosakonna juhataja: E. Martinson.

Sekretäär: P. Madisson.

Kõikidele koolivalitsustele.

Asutava Kogu poolt 19. septembril s. a. vastuvõetud koolikohustuse määruse põhjal 1-sel oktoobril s. a. nr. 2828. all väljaantud Haridusministeeriumi korralduse § 1. teostamisel tekkinud või tekkivate arusaamatuste ärahoidmiseks seletab Haridusministeeriumi majandusosakond:

1) Koolikohustuse seaduse põhjal lõpevad õpilaste teenistuse lepingud 1-sel oktoobril, küigi lepingus nimetatud tähtaeg veel kätte ei ole jõudnud. Et käesoleval juhtumisel enne tähtaega lepingu lõpetamine ilma kummagi poole süüta sünnib, siis peab küsimust nii otsustama, nagu oleks kõikide lepingute tähtaeg 1. oktoober olnud, see on, palka tuleb maksta väljateenitud aja eest, kus juures vähendamise alla niihästi natuura, kui ka rahapalk käivad.

2) Administratiivsel teel palga asja korraldada ei saa, sest küsimus on eraõigusline, mis kohtutele allub. Tsiviil kohtukorra seadusega koolikohustuse seadus ei anna selleks mingisugust võimalust.

Tallinnas, 17. novembril 1919. a. nr. 51447.

Majandusosakonna juhataja: A. Uuli.

Asjaajaja: K. Rumma.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele ja Haridusministeeriumile alluvatele asutustele.

Koolivalitsuste poolt Haridusministeeriumile saadetud ettepanekud õpetajate sõjaväest ja mobilisatsioonist vabastamise kohta sisaldavad sagedasti väga puudulikke teateid vabastatava kohta ja ei ole küllalt põhjendatud, mille tagajärjel Haridusministeerium ilma sellekohase järelepärimiseta vastavat ettepanekut sõjaministeeriumile teha ei saa. Et asjata kirjavahetust järelküsimiste näol kõrvaldada ja asjaajamisele kiiremat käiku anda, palub Haridusministeerium: 1. õpetajate mobilisatsioonist vabastamise (ajapikenduse saamise) kirjades äratähendada: a) kui vana on vabastatav, b) kas on enne 20. novembrist 1918 a. ja mis ajast nimelt õpetajaks olnud ja jaataval korral mikspärast senni ajapikenduse tunnistust pole saanud ning eitaval korral millal õpetajaks valitud, d) haridus, ilma kutseta, algkooli, keskkooli j.n.e., e) kas on ennemalt sõjaväes teeninud ja jaataval korral kellena (ohvitserina, ametnikuna, rahvaväelasena j.n.e.), g) kui kaua aja peale ajapikendust tarvis (määramata aja peale, õpeaasta lõpuni j.n.e.) ja h) täielik põhjendus (tarvidus) ajapikenduse saamiseks.

2. Õpetajate sõjateenistusest vabastamise asjas: a) kui vana on vabastada nõutav, b) kas on enne 20. nov. 1918 ja mis ajast nimelt õpetajana ametis olnud, ning jaataval korral mikspärast sõjateenistusesse astunud (mobiliseeritud kooli sõjalistel põhjustel evakueerimisel, vabatahtlikult j.n.e.), d) kellena (ohvitseritea, rahvaväelasena j.n.e.) ja missuguses väeosas või sõjaväe asutuses teenib, e) kui kauaks vabastada (määramata

aja peale,kuu peale, õppiaasta lõpuni j.n.e.) ja g) täielik põhjendus vabastamiseks.

Peale selle tuleb Teil valla-, alevi- ja ilma iseseisva koolivalitsuseta linna-koolivalitsuse ning üksikute Teile alluvate koolide ettepanekuid eelolevas asjas Haridusministeeriumi edasisaates oma seisukohta vabastamise kohta teatada ja kõik mainitud ettepanekud Haridusministeeriumi saata, kuna otsekohe Sõjaministeeriumi saadetud kirjad sealt Haridusministeeriumile seisukohavõtmiseks edasi saadetakse, mis asjata kirjavahetust sünnitab.

Käesolevaid juhtnõure andes peab Haridusministeerium tarvilikuks juure lisada, et sõjategevuse raugemise järele Haridusministeerium viibimata ettepanekuga saab esinema üleüldise õpetajate vabastamise asjus.

Tallinnas, 14. jaanuaril 1920. a. nr. 199.

Haridusminister K. Treffner.

Kantselei juhataja J. Rebane.

Alguskirjaga õige:

Kantselei juhataja J. Rebane.

Kõikidele koolivalitsustele.

Ülikoolivalitsuse järeldamise peale seletab Haridusministeeriumi majandusosakond: palga edasimaksamise kohustus õpetajatele-sõduritele (Aj. Val. määrus 27. jaan. 1919 a. „Riigi Teataja“ nr. 7) kestab kunni rahvaväest lahkumiseni ehk demobilisatsioonini (§ 1 ja 2). Lahkumine võib sündida rahvaväest vabastamise ehk surma läbi. Vabastamise korral saab õpetaja oma koha tagasi. Kui aga vabastamine niisuguse vigastuse tagajärjel sünnib, mis õpetaja töövõimetuks teeb, lõpeb palgamaksja asutuse kohustus tema vastu. Niisama ka surmakorral. Surmasaanud sõduriks tuleb ainult neid lugeda, kelle kohta see ametlikult tõendatud on. Ametlikult teadmata kadunuks tunnistatud või vangi langenud sõdur tuleb ikkagi rahvaväes olevaks lugeda ja sarnase õpetaja-sõduri vastu kestab palga maksja asutuse kohustus kunni tema surnuks tunnistamiseni edasi. Surmasaanud sõduritele väljamaksmata palk makstakse nende seaduslikkudele pärijatele. Ametlikult kadunuks tunnistatud sõduri palk makstakse tema seadusliku volinikule, kui seda aga ei ole, siis makstakse tema palk, koolivalitsuse korraldusel, kunni asja selgitamiseni, kohalisse renteisse koolivalitsuse arvele.

Tallinnas, 17. novembril 1919. a. nr. 51449.

Majandusosakonna juhataja: A. Uuli.

Asjaajaja: K. Rumma.

Alguskirjaga õige:

Sekretäär: A. Starrkopf.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele ja Haridusministeeriumile alluvatele asutustele.

Viljandi maakonna-koolivalitsus pööras Haridusministeeriumi poole järgmise järeldamisega: „Haridusministeeriumi ringkirjas 19. nov. s. a. nr. 14578. avaldud Otsekoheste maksude peavalitsuse seletuse, tempelmaksu asjus õpetajate poolt antavate palvekirjade ja järeldusimiste kohta, põhjal alluvad õpetajate palved palke asjus tempelmaksule.“

Et osakonnal palke asjus saadavate kirjega võrdlemisi palju tegemist on, kuna aga Otsekoheste maksude peavalitsuse seletus nende kohta kahelda lubab, — palume täiendavat seletust selle kohta, kas alluvad tempelmaksule ainult palved, mis sisse antakse palganormi muutmise kohta ühel ehk teisel põhjusel, kui kirjad, millel oleks vast erahuvi, või on ka niisugusil kordel tempelmaks tarvilik, kui näit., õpetaja, kellel mitte temast ärarippuvail põhjusil palk saamata, palub koolivalitsust palga väljasaatmisega kiirustada.

Osakond arvab, et viimased kirjad palga asjus peaks tempelmaksust vabad olema.

On õpetaja, kui ametnik kohustud kooli huvides töötama, siis peaks ta ka õigustatud olema ärateenitud tasu nõudma, ilma et selle kohta antav kiri mingisuguse maksu alla kuuluks.

Selle peale andis Otsekoheste maksude peavalitsus Haridusministeeriumi sellekohase järelepärimise peale järgmise seletuse:

„Saates tagasi Viljandi Maakonna valitsuse kirja 18. detsembrist nr. 1294. all Peavalitsus teatab, et õpetajate ametlikud kirjad krediitide avamise asjas tempelmaksust vabad on, järjekult on tempelmaksust vabad ka kirjad, millega selles asjas kiirustada palutakse.“

Haridusministeerium saadab eeloleva seletuse 19. nov. 1919. a. nr. 14576. ringkirja lisanduseks Teile teadmiseks.

Tallinnas, 17. jaanuaril 1920. a. nr. 194.

Haridusminister K. Treffner.

Kantselei juhataja J. Rebane.

Alguskirjaga õige

Kantselei juhataja: J. Rebane.

Kõrgema kaubanduskooli (kaubandusteaduskonna) avamise kohta seletab Haridusministeeriumi kutsehariduse osakond.

Läinud aasta augusti kuul pööras kutsehariduse osakond Tartu ülikooli poole järgmise ettepanekuga kaubandusteaduskonna asjus:

„Haridusministeeriumi kutsehariduse osakond, silmas pidades tarvidust kaubandusteadlaste järele, kes vastava kõrgema hariduse omandanud ja võiksid nii hästi õpetajateks kui ka juhtivateks jõududeks kaubandusalal olla, pöörab Ülikooli poole palvega — avaldada oma arvamist järgmiste küsimuste kohta:

1. Kas peab Ülikool võimalikuks ja tarvilikuks avada Ülikooli juures ka kaubandusteaduse osakonna.

2. Kui Ülikool kaubanduse osakonna avamist võimalikuks ja tarvilikuks peab, siis — millal oleks see võimalik, kas tänavu, tuleval aastal, või hiljem.

3. Kui arvatakse kindlasti, et tuleva 1920 aasta sügisel iseseisev kaubandusosakond avamisele tuleks, siis — kas ei leia Ülikooli juhatus võimaliku olevat nüüd vastava kava väljatöötamisele asuda ja üliõpilasi nimetatud osakonda faktiliselt juba nüüd vastu võtta, olgugi et osakond nimeliselt hiljem avataks, kuid käesoleval õppeaastal kuulaksid need kaubandusteaduse üliõpilased teistes osakondades aineid, mis neil paratamata läbi võtta tuleb — (õigus-, majandus- ja loodusteaduslised ained).“

Et Ülikoolis õigusteaduskond 1919./1920. õppeaasta esimesel poolel avatud ei olnud, siis, arusaadavalt, oli Ülikoolil raske seisukohta võtta kaubandusteaduskonna avamise kohta. Õppeaasta käesoleval teisel poolel tuleb aga õigusteaduskond avamisele, sellepärast kordas Haridusministeerium 30. jaanuaril s. a. ülevalnimetatud ettepanekut, ühtlasi tähendates,

et Vabariigis suur arv kaubandusteaduse üliõpilasi on, kelledest ühedel mõned semestrid veel kuulamata, teistel aga ainult riigiüksam teha. Et väljamaale sõiduks välisvaluutat äärmiselt raske saada, tuleb ka viimastel riigiüksami tegemist kodumaa ülikooli juures võimaldada.

Ühes sellega seletas Haridusministeerium Ülikoolile järgmist:

„Tallinnas on vanemate kursuste ja kursuse läbi võtnud kaubandusteaduse üliõpilased ühes vanemate kaubandusteadlastega koosolekuid pidanud ja enda poolt tähendatud küsimuse korraldamiseks komisjoni valinud, kelle kaastööd tarvilisel korral Ülikool uue osakonna korraldamisel võiks kasutada. Igatahes on küsimuse otsustamine kaubandusteaduskonna avamise kohta Ülikooli juures — kas õigusteaduskonna osana või iseisvalt — juba nüüd tähtis, et eeltöödega alata võiks, sest eeltulevaks sügiseks on kaubandusüliõpilastel kodumaal õppimise võimaldamine nii või teisiti tingimata tarvilik.

Haridusministeerium omalt poolt arvab, et kaubandusteaduskonna korraldamist praegusel ajal Tartu Ülikooli juures otstarbekohasemalt võib ette võtta.“

Kaubandusteaduse üliõpilaste poolt on Haridusministeeriumile ära antud memorandum ühes õppeainete ja semestrite kavadega, milledest on ära kirjad Tartu Ülikoolile saadetud.

Tallinnas, 30. jaanuaril 1920. a. nr. 4152.

Kutsehariduse osakonna juhataja: J. Kiiwet.

Teadaanded ja üleskutsed.

Ametiühisustele ja teistele organisatsioonidele, kellede huvides tööliste kutsehariduse tõstmine.

Tartu ametiühisuste kesknõukogu pööras Haridusministeeriumi poole järelepärimisega, kas Haridusministeerium oleks nõus Tartu ametiühisuste kesknõukogule andma toetust tööliste määratud nelja kuulise kestusega kursuste toimepanemiseks.

Kutsehariduse-osakond leidis tähendatud algatuse õige sümpaatliku olevat ja Haridusministeerium, ametiühisuste kesknõukogu ettepaneku põhjal, otsustas võtta eeltuleva 1920. aasta eelarvesse ülesse teatud summa eelpool nimetatud kursuste õppejõudude tasuks ja õppeabinõude muretsemiseks.

Kutsehariduse-osakond arvab, et Tartu ametiühisuste kesknõukogu kavatsus vastavalt ka mõnes muus kohas võiks olla läbiviidav, kus veel kursuseid mainitud ülesandega korraldatud ei ole.

Kutsehariduse-osakond ei mõtle siin mitte üldharidusliste kursuste toimepanemist, sest niisuguste korraldamisele on Ministeeriumi rahvahariduse-osakond agaralt asunud, vaid kursusi, millel loetavad ained otsekohe erioskusesse puutuvat laadi kannavad.

Niisugust laadi on ka Tartu kursused, mis neil ettekandmisele tulevate ainete nimekirjast näha; vabajoonestamine, tugevusõpetus, liikumise õpetus, ehituskonstruksioonide õpetus, maapinna tundmine, metallide sulatamine ja valamine, arhitektooniline joonestamine, ornamentika, Eesti keel, Inglis keel.

Kutsehariduse-osakond pöörab sellepärast Eestimaa ametiühisuste poole neis kohtis, kus veel mitte erioskuslisi ettelugemisi ei ole kavatsetud toime panna, ettepanekuga järele kaaluda, kas kohal mitte ei ole võimalik ja tarvilik toime panna kursusi ettelugemistega erioskusesse puu-

tuvatest teadusharudest, niisama ka joonistamise ja joonestamise õpetamisega.

Kursuste toimepanemise otsekohene ülesanne on tehniliste teadmiste ja võimete edendamine ja kursuste läbikuulamisele ei tarvitse tingimata katsed (eksamid) järgneda, küll aga on tarvilik, et isik, kes teatud aine peale ennast üleskirjutanud, ka tööpoolest korralikult ettelugemistest osa võtab, mis juures, muidugi, vaba valik jääks, kas kõiki, või üksikuid aineid kuulata.

Kursustest osavõtmine on maksuta — niihästi ametiühisuste liikmetele, kui ka muile osavõtjatele.

Haridusministeerium võtab 1920. aasta eelarvesse teatud summa üles toetuse määramiseks ülemalkirjeldatud kursuste toimepanemiseks — õppejõudude tasuks ja tarviliste õppeabinõude muretsemiseks, missugune eelarve, muidugi, Asut. Kogusse läbivaatamisele ja kinnitamisele läheb.

Ametiühisustel, kes Haridusministeeriumi poole kavatsevad pöörata tähendatud otstarbeks toetuse saamiseks, tuleb kõige enne selgusele jõuda, kas koha peal õppejõudusid ja niisama ka kuulajaid tarvilisel arvul leiduks, ja peale selle ettepanek teha, ühes sellega ka õppeainete ja kutsutavate õppejõudude nimekirja saates.

Kutsehariduse-osakond ei pea otstarbekohaseks omalt poolt kindlat õppeainete kava anda, sest et viimane — kohaliste olude ja ametiharude järele — väga mitmesugune võib olla, küll aga annab osakond küsimuste lahendamiseks, mis koha peal raskusi sünnitavad, nõu.

Tallinna kohta peab Osakond tarvilikuks teatada, et Tallinna tehnikumi juures on kavatsatud veebruari keskel korraldada õhtused kursused ja ettelugemised mitteõpilastele.

Peale selle leidus ajalehes paari päeva eest teade, et Pärnus arhitektil J. Isakil kavatsus on tööliste joonestamise õhtukursust toime panna ise omal algatusel ja kulul.

Tallinnas, 5. jaanuaril 1920. a. nr. 50.

Kutsehariduse-osakonna juhataja: J. Kiivet.

Sekretäär: M. Alev.

Tallinna puutööstuse õppetöötuba.

Haridusministeeriumi poolt avatakse Tallinnas puutööstuse õppetöötuba ja selle juures, esialgselt puutööstuse õpetöötoa tarviduste täitmiseks, lukusepa töötuba, mis pärast, metalltööstuse õppetöötoaks muudetakse.

Lähemal ajal, kui võimalus avaneb töötoa juures õpilastele ka klassi õpetuse saamist üldhariduslistes ja erioõppeainetes korraldada (loodetavasti 1920. aasta esimese poolaasta jooksul), muudetakse terve asutus puu- ja metalltööstuse kooliks.

Esialgul võetakse õpilasi vastu peaausjalikult puutööstuse (tislari töö) alal; lukusepa (metalltööstuse) töötuppa võetakse õpilasi, vähesel arvul. Töötubade jaoks arvatud ruumide parandamine, korda ja sisse seadmine jõuab eeltuleva aasta jaanuari kuu lõpuks nii kaugemale, et õppetööga alata võib. Lähemalt õpilaste vastuvõtmise, õppetöö alguse ja töötoa asupaiga üle teatatakse jaanuari keskel.

Senni võib kirjalikult teatada soovi üle õpilaseks astuda õppetöötoa juhataja herra K. Üibopuule — Tallinn, Uus Kalamaja uul. nr. 9-a, krt. 3.

Puutööstuse õppetöötoas võetakse ka tellimisi tööde peale vastu.

Kutsehariduse-osakonna juhataja: J. Kiivet.

Sekretäär: M. Alev.

Tallinna puutööstuse õppetööta ajutine põhikiri.

1. Õppetööta ülesandeks on oma õpilastele puutööstuse ja vastavate masinatega ümberkäimise õpetamine, nii et õpilased täielise kursuse lõpetamise järel väljaõppinud käsitöölisena iseseisvalt töötada võiksid.
2. Õppetööta juures avatakse ka lukusepa töötuba, esialgul puutööstuse õppetööta tarviduste täitmiseks.
3. Õpilasteks, peajasjalikult puutööstuse ja vähesel arvul lukusepa töötuppa, võetakse isikuid, kes sunduslise algkooli kursuse lõpetanud.
4. Õpilased töötavad päeval — õppetöötaas, kuna neile õhtul üldharidusliste ja tehniliste ainete ja võimiste õpetuse saamist, kas tööta juures või mujal edasiharimise kursustel korraldatakse, missugusest õpetusest õpilased on kohustatud osa võtma.
5. Õppetööta täielise kursuse lõpetajad saavad sellekohase tunnistuse ja omandavad väljaõppinud käsitöölise nime.
6. Õpetus on maksuta.
7. Teisest õppeaastast peale saavad õpilased teatud protsendi tellitud tööde sissetulekust, kuna esimesel õppeaastal toetust tarvitavatele õpilastele ülevalpidamiseks toetust antakse.
8. Peale juhataja töötavad õppetöötaas väljaõppinud käsitöölised ja tarviduse korral joonestaja abilistena juhatajatele õpetamise juures ja nii-sama ka tellitud tööde valmistamiseks, mis jooksvaid kulusid sissetulekuga tasakaalus aitab hoida.
9. Peaeiõunastel tundidel võib töötuba tarvitada, kutsehariduse osakonna ja tööta juhataja sellekohasel korraldusel, õpetajate seminaari ja teiste keskkoolide kasvandikkudele puutöö õpetamise otstarbeks.

Kutsehariduse-osakonna juhataja: J. Kiivet.

Sekretäär: M. Alev.

Maakonna- ning linnakoolivalitsustele ja riigikoolide juhatajaile.

Karskusseltside keskoimkonna ettepanekul võidakse korraldada kõigis Vabariigi koolides laupäeval 14. veebruaril s. a. kahel viimasel tunnil karskustunda ja pühapäeval 15. veebruaril õpilaste ja nende vanemate ning tuttavate ühiseid karskuskooosolekuid. Karskustunda andma võidakse kutsuda karskustegelasi ka väljaspoolt kooli. Suuremais koolides võib tarbe korral klassid rühmadeks ühendada. Oleks soovitatav, et linnades ja alevites, kus mitu kooli üksteise läheduses asuvad, koolivalitsused ühes õpetajatega ja karskustegelastega välja töötaksid üleüldise karskustundide kava, nii et paremad karskuslektorid võiksid esineda nii hästi hommikukui õhtupoolel.

Tallinnas, 17. jaanuaril 1920. a. nr. 298.

Haridusminister K. Treffner.

Kooliosakonna juhataja: E. Martinson.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele.

Valitsusel on päevakorral uute palganormide väljatöötamine.

Et 28. aug. õpetajate palgaseadusega õpetajate palgad enamvähem kokkukõllasse said viidud teiste riigiteenijate palkadega, siis tõuseb nüüd tarvidus ka õpetajate palgaseadust uuesti läbivaadata, et õpetajate palkasid jälle kokkukõllasse viia uute kavandatavate riigiteenijate palkadega.

Ühes sellega loeb Haridusministeerium tarvilikuks ka teisi muudatusi 28. aug. seaduses ette võtta, et kõrvaldada neid puudusi, mis selle seaduse tarvitamisel ilmsiks tulnud.

Haridusministeerium palub maakonna- ja linnakoolivalitsusi, ära-tähendades nimetud seaduse üksikuid puudusi, soovitavatest parandustest võimalikult konkreetsetel kujul Ministeeriumile hiljemalt 2. veebruariks teatada.

Seda ettepanekut palub Ministeerium ka koolijuhatajatele teatada, kes omi sooviavaldusi otse Ministeeriumisse võiksid juhtida.

Tallinnas, 16. jaanuaril 1920. a. nr. 1110.

Haridusminister K. Treffner.

Kantselei juhataja J. Rebane.

Algkirjaga õige:

Kantselei juhataja: J. Rebane.

KOOLINÕUNIKKUDELE.

Kavatsen ligemal ajal koolinõunikkude koosolekut kokku kutsuda, kus muuseas harutusele tuleks: 1) instruksioon koolinõunikkudele, 2) sundluse neljaaaastalise kooli lõpetamise küsimus käesoleval aastal, 3) koolivalitsuste raamatukogude korraldamine j.n.e. Et koosoleku töö viljakam saaks, paluks kõiki koolinõunikka tähendatud küsimustes eeltöid teha; samuti paluks oma arvamist avaldada koosoleku, päeva, kestuse ja päeva-korra täiendamise kohta.

Tallinnas, 17. jaanuaril 1920. a. nr. 79.

Riigikoolinõunik: F. Mikkelsaar.

Sekretäär: A. Madisson.

Rõigile koolivalitsustele ja riigikoolide juhatajatele.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise päeva, 24. veebruari, tuleb ka tänava kõigis Eesti Vabariigi piirides asuvais koolides pühitseda. Pidu-päeva eeskavas, mille pedagoogika nõukogud kokku seavad, oleks soovitavad kõned meie vabadusvõitlusest ja selle tähtsusest, isamaalised laulud ja muud päeva tähtsusele vastavad ettekanded.

Ülemalolevast tuleb koolivalitsustel teatada neile alluvaile kooli-valitsustele ja koolidele.

Tallinnas, 24. jaanuaril 1920. a. nr. 2146.

Allakirjutanud:

Haridusminister: K. Treffner.

Kooliosakonna juhataja: E. Martinson.

Algkirjaga õige:

Kooliosakonna sekretäär: A. Starrkopf.

Rahvaülikoolide juhatustele.

Panen ette rahvaülikooli ettelugemistele maksuta lasta Teie linnas viibijaid sõdurid. Sõduritele andke kuulaja kaartid, mida nad on kohus-tatud tagasi andma, kui neid ülemus, kas teise kohta saadab, koju laseb ehk neil huvi ettelugemiste vastu kaob.

Kui rahvaülikooli auditorium kõiki kuulajaid mahutada ei saa, pöörake otsekohe palvega suurema ruumi muretsemiseks kohaliku sõjaväe ülemuse poole ehk korraldage, kui võimalik, paralleel kursused.

Kes sõduritest ettelugemistel hakkavad käima ja kui suurel arvul, sellest teatab Teile kohalik sõjaväe ülemus.

Tallinnas, 19. jaanuaril 1920. a. nr. 630.

Rahvaharidusosakonna juhataja: E. Asson.
Sekretäär: S. Martinson.

LEKTORID JA KUNSTNIKUD.

Sõdurid ootavad Teid väeliinile.

Lektorid, valige kõnede teemad, mis sõdurid huvitavad; kunstnikud, seadige piduprogrammid kokku, mis sõdurite meeleolu tõstavad.

Ärge kartke sõidutüli.

Raudteel saate magamise kohad, kohale jõudes võtavad Teid sõjamehed lahkelt vastu, toidavad Teid, annavad Teile sooja riideid ja saadavad Teid edasi, kuhu tarvis. Ka tasuandmise peale on mõeldud.

Teie kohus on minna.

Sellepärast vabastage endid mõneks päevaks omast igapäevasest tööst ja sõitke meie kangelastele-sõduritele külla. Aga varakult andke haridusministeeriumi rahvahariduse osakonnale teada:

- 1) kuna saate sõita, kas soovite Viru ehk Petseri väeliinile sõita ja kui kauaks?
- 2) missugune on Teie kõne teema ehk kontserdi programm?
- 3) missugused Teie tingimised?

Tallinnas, 19. jaanuaril 1920. a. nr. 632.

Rahvahariduse osakonna juhataja: E. Asson.
Sekretäär: E. Martinson.

KOOLINÕUNIKKUDELE.

Teatan järgmiste õpperaamatute ja õppeabinõude ilmumisest:

- 1) TH. USSISOO. Laste papp-tööd (väljalõikamiseks ja kokkukleepimiseks).
- 2) " " Projektsioon-joonestamine.
- 3) " " Geomeetriline joonestamine.
- 4) ANTON HERMAN. Lingua Latina lectiones.
- 5) ANTON KASEMETS. Muusika algõpetus.
- 6) Les troglodytes par Montesquieu. La ficelle par Guy de Mauissant. Lectures à l'usage des classes supérieures des écoles estoniennes. (Prantsuse ja Inglise kirjanikud Eesti koolidele nr. 1).
- 7) V. ZELINSKY. Pages choisies annotées et expliquées suivies d'un petit cours de langue pratique.
- 8) F. V. MIKKELSAAR. Geometria rahvakoolidele. 2. õppeaasta. Soovitav oleks, et koolid nende ilmumisest teada saaks.

Tallinnas, 15. jaanuaril 1920. a. nr. 75.

Riigikoolinõunik: F. V. Mikkel Saar.
Sekretäär: A. Madisson.

Märkus: Nr. nr. 1, 2, 3, 5, 6, 7 on ilmunud „Rahvaülikooli“ kirjastusel Tallinnas.

Nr. 4 on ilmunud E. Hunti kirjastusel Viljandis.

Nr. 8 on ilmunud „Odamehe“ kirjastusel Tartus.

„V I R O N I A“

UNIVERSAL-SULEPEA

■■■■ KOOLILE ja BÜROOLE ■■■■

Pealadu

„Rahvaülikool“

Tallinna

Praegu ilmusid:

- R. Kuks**, Ladina keele grammatika Mk. 15.—
J. Sitska, Üleüldine ajalugu I jagu, Vana aeg „ 25.—

Varemalt ilmunud:

- Clanmann, W.** Tales by Wilde (Inglise kirjanikud Eesti koolidele Nr. 2) „ 9.—
Kettunen, L. Arvustavad märkused keeleuendusõuete puhul „ 15.—
Löns, L. Kuldkael, auhinnaga kroonitud lastejutud „ 14.—
Zelinsky, V. Pages choisies, (Prantsuskeele õperaamat) „ 10.—
„ Montesquieu, Les troglodytes, G. de Maupassant, La
ficelle (Prantsuse kirjanikud Eesti koolidele Nr. 1) „ 5.—
Ussisoo, T. Umakiri „ 3.—
„ Projektsioon-joonestemine „ 4.—
„ Laste papptööd I „ 5.—
„ Laste papptööd II „ 7.—

„Rahvaülikool“

Tallinna

Väga tarvilik igaühele KALENDER-PÄEVARAAMAT

märkuste ruumiga iga päewa jaoks.

Hind Mk. 15.—

„Rahvaülikool“

Tallinna

Kasvatusteadusline ajakiri

KASVATUS

Eesti Õpetajate Keskliidu häälekandja
ilmub kaks korda kuus.

Toimetus: Hans Roos, peatoimetaja,
J. Annusson, O. J. Kieseļ, J. Piiskar,
K. Õunapuu.

Kaastöolisteks on kõik Eesti õpetajad,
kooliarstid ja haridustegelased.

Väljaandja Eesti Õpetajate Keskkliit.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid
Eestis, Tallinnas „Kasvatuse“ toimetus,

Pikk tän. nr. 26 „Ühistöö“ juhatuses ruu-
mides kella 2—5 p. l. Tellimise hind

Emk. 20.—veerandaastas Minevaastased
tellijad, kes 30 marka maksid, saavad sel
aastal veel neli nummert selle raha eest.

Üksik number Emk. 4.—

Et „Kasvatusele“ üle maa lugejaid on,
siis leiavad

kuulutused

kõige otstarbekohasema paiga „Kasva-
tuses“, iseäranis kuulutused kooli alalt:
õpetajate otsimised, koolitaryituste pakku-
mised jne.

Adress: Tallinn, „Kasvatuse“ toi-
metus, Pikk tän. nr. 26.

„Kasvatuse toimetus.